

תלמוד בבלי
'גמרא ופירושה'

מסכת שבת

חלק ז
דפים מ"ד-נ'

מהדורה ללומדי
הדף היומי

מוסכת שבת

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק ז

דף מד-ג

כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י

מכון 'תלמוד והלכה'

רחוב מנחם משיב 12

ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי

053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה

בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

שערים ועימוד:

דוד לוי

050-4130067

סדר הלימוד מיום ראשון כ"ה ניסן תש"פ - עד שבת קודש
פרשת תזריע-מצורע א' אייר תש"פ

דף היומי מסכת שבת דף מד עד דף נ

הנושאים המרכזיים:

<ul style="list-style-type: none"> • מטה של פרקים • נתינת כלי תחת הנר • במה טומנין ובמה אין טומנין 	<h4>דף מד</h4> <ul style="list-style-type: none"> • מוקצה מחמת מיאוס • מוקצה מחמת איסור • טלטול נר הדולק • מוקצה בנר שכבה (בנר קטן ונר גדול) • בסיס לדבר האסור על ידי ייחוד או שימוש בפועל
<h4>דף מח</h4> <ul style="list-style-type: none"> • כלי מים קרים על מיחם. בגד לכיסוי על קנקן • מוכין שטמן בהם מהו לטלטלם • נתינת 'מוכין' לתוך כר בשבת • הפותח בית הצואר • חיבור (בשעת מלאכה. ושלא בשעת מלאכה) 	<h4>דף מה</h4> <ul style="list-style-type: none"> • דעת רבי שמעון [בדחייה בידיים. במוקצה מחמת מצוה. בגרוגרות וצימוקים. בפצעילי תמרה] • דעת רבי יוחנן (כרבי יהודה או כרבי שמעון)
<h4>דף מט</h4> <ul style="list-style-type: none"> • תפילין צריכים גוף נקי (אלישע בעל כנפים) • הטמנה וטלטול עורות וגיזי צמר • טלטול עורות של אומן • ל"ט מלאכות כנגד מי • גיזי צמר שמשמש בהם אם הם מוקצה 	<h4>דף מו</h4> <ul style="list-style-type: none"> • מנורה של חוליות • הכרעת התנאים והאמוראים במוקצה (כרבי שמעון או רבי יהודה) • דעת רבי שמעון (בנר של נפט. בבכור) • הטעם שלרבי שמעון אסור לטלטל נר הדולק • דעת רבי שמעון בדבר שאינו מוכין (באיסור דרבנן)
<h4>דף נ</h4> <ul style="list-style-type: none"> • ייחוד מוקצה [במחשבה. במעשה. בשימוש בפועל] • צחצוח כלי כסף בשבת בחול או בנתר • רחיצה ב'ברדא' בחול ובשבת • פציעת זיתים בחול ובשבת 	<h4>דף מז</h4> <ul style="list-style-type: none"> • טלטול מחתה עם אפרה

יום ראשון כ"ה ניסן תש"פ

שבת דף מד

אי לא שרית ליה אתי לכבוויי. אמר רבי יהודה בן שילא אמר רמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה בן לקיש במת. [התבאר בדף הקודם].

שנינו במשנה: אין ניאותין הימנו [משמן שנטף מהנר, לכלי שתחת הנר], לפי שאינו מן המוכן.

תנו רבנן, מותר השמן שבנר ושבקערה, אסור, כיון שבבין השמשות היה אסור להשתמש בשמן שבתוך הנר (שהנר דלק אז, ואסור להשתמש בשמן שבנר), וכיון שהשמן היה מוקצה בין השמשות, הוא מוקצה לכל השבת, גם לאחר שהוא נטף מהנר. ורבי שמעון מתיר, שלשיטת רבי שמעון לא נאמר כלל זה, ודבר שהיה מוקצה בבין השמשות, אינו מוקצה לכל השבת.

משנה

מחלוקת התנאים אם יש מוקצה מחמת מיאוס

[תנא קמא, יש מוקצה מחמת מיאוס]: מטלטלין נר חדש [כלי של חרס שמיועד למלאותו שמן (ולהניח בתוכו פתילה, ולהדליקה), כלי זה אינו מוקצה כיון שאינו מאוס, והוא ראוי להשתמש בו להניח בו פירות וכדומה],

אבל לא ישן [אין מטלטלין נר חרס ישן (כלי חרס שכבר הדליקו בו את הפתילה), כיון שהוא מאוס, ואין משתמשים בו לדברים אחרים (חוץ מהדלקה), והרי הוא מוקצה מחמת מיאוס].

[רבי שמעון, אין מוקצה מחמת מיאוס]: רבי שמעון אומר: כל הנרות מטלטלין [ואף נר שכבר הדליקוהו, שכלי שהוא מאוס אינו מוקצה], חוץ מן הנר הדולק בשבת [שבעוד שהנר דולק, אסור לטלטלו, שמא יתכבה הנר בעת טלטולו].

גמרא

ברייתא נוספת, מחלוקת התנאים, במוקצה מחמת מיאוס, מחמת איסור, ואם יש איסור לטלטל נר הדולק

[דעה א' (כתנא קמא): יש מוקצה מחמת מיאוס]: תנו רבנן, מטלטלין נר חדש, אבל לא ישן [שהוא מוקצה מחמת מיאוס], דברי רבי יהודה.

[דעה ב': יש מוקצה מחמת איסור]: רבי מאיר אומר: כל הנרות מטלטלין [בין נר חדש בין נר ישן, שאינו סובר ממוקצה מחמת מיאוס], חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת [גם לאחר שהנר כבה, אסור לטלטלו, כיון שהוא מוקצה מחמת איסור [שבבין השמשות

היה אסור לטלטלו כדין נר שדולק, וכיון שהוא היה מוקצה בבין השמשות, הרי הוא מוקצה כל השבת].

[דעה ג' (רבי שמעון): אין מוקצה (חוץ מנר הדולק):] **רבי שמעון אומר:** כל הנרות מטלטלין, שכלי שהוא מאוס אינו מוקצה, וכן נר שהיה אסור לטלטלו בעודו דולק, לאחר שהוא כבה אינו מוקצה, שאינו סובר ממוקצה מחמת איסור, **חוץ מן הנר הדולק בשבת** [שכאשר הוא דולק, אסור לטלטלו, שמה יתכבה הנר בשעת טלטולו]. אבל כאשר **כבתה** הנר, **מותר לטלטלה**, שכאמור דבר שהיה אסור בבין השמשות, אין נאסר לטלטלו בשבת. **אבל כוס וקערה ועששית** [כלי זכוכית גדולים שמיועדים למלאותם שמן (ולהניח בתוכם פתילה, ולהדליקה), **לא יזיזם ממקומם**, ואפילו אם הנר כבה. [טעם הדבר יתבאר בגמרא להלן].

[דעה ד' (רבי אלעזר ברבי שמעון): אין מוקצה (אפילו בנר ההולך וכבה, או בשמן המטפטף בשעה שהנר דולק):] **ורבי אליעזר ברבי שמעון אומר:** **מסתפק מן הנר הכבה** [שכיון שהנר כבר בשלב שהוא כבה והולך, אינו חייב משום מכבה אם מסתפק משמן זה], **ומן [וכן מותר להסתפק מן] השמן המטפטף, ואפילו בשעה שהנר דולק** [שכל שאין עובר על איסור מכבה שמסתפק מהשמן שנטף כבר, או מהשמן שבתוך הנר כאשר הוא הולך וכבה, מותר, שאין השמן מוקצה, גם כשהנר דולק].

[ביאור דעת רבי אלעזר ברבי שמעון:] **אמר אביי: רבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוב** [כאביו רבי שמעון] **בחדא, ופליג עליה בחדא.**

סבר לה כאבוב בחדא, דלית ליה מוקצה [בנר ישן שהוא מאוס, וכן בנר לאחר שכבה]. **ופליג עליה בחדא, דאילו אבוב סבר, כבה, אין. לא כבה, לא** [שהרי לרבי שמעון שמן שבתוך הנר בשעה שהוא דולק, אסור להשתמש בו ולטלטלו, והרי הוא מוקצה]. **ואיהו סבר, אף על גב דלא כבה אינו מוקצה, שאף כאשר הנר דולק אינו מוקצה.**

בירוד דעת רבי שמעון, מדוע כשהדליק בכלים גדולים סובר רבי שמעון שהם מוקצה

שנינו בברייתא: **אבל כוס וקערה ועששית, לא יזיזם ממקומם.**

מבררת הגמרא: **מאי שנא הני, מה שונים אלו שאסור לטלטלם, והרי כיון שרבי שמעון מתיר לטלטל נר שכבה ולהשתמש בשמן זה, מדוע נר שדלק בכוס קערה ועששית, אסור לטלטלו?**

הצעת ביאור: **אמר עולא: סיפא אתאן לרבי יהודה.**

דחיית הביאור: **מתקיף לה מר זוטרא: אי הכי מאי אבל** [מדוע כתוב 'אבל כוס וכו' לא יזיזם', שמשמע שבנר מותר, אבל בכוס אסור, הרי לרבי יהודה גם בנר אסור?]

[ביאור, גם לרבי שמעון יש אופן שיש מוקצה בנר שכבה:] **אלא אמר מר זוטרא: לעולם רבי שמעון, וכי קשרי רבי שמעון בנר זוטא** [ומה שהתיר רבי שמעון, הוא רק בנר קטן], **דדעתיה עלויה** שדעתו עליו מבעוד יום, שהאדם סובר שהשמן יגמר מהר, והוא ישתמש בנר (בכלי, ובשמן אם ישאר בו), **אבל הני דנפשי לא** [אבל, נר קערה ועששית כיון שהם

כלים גדולים, אין דעתו שהשמן יכבה מהר, ולכן אינו חושב שיוכל להשתמש בקערה או בשמן שיסאר בכלי, ובאופן כזה גם רבי שמעון מודה שהוא מוקצה].

שואלת הגמרא: והתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור, ורבי שמעון מתיר, הרי מפורש שרבי שמעון מתיר גם בנר גדול, שהרי נר הוא קטן וקערה היא יותר גדולה מנר, וגם בה רבי שמעון מתיר, והרי זה קשה על מה ששינינו לעיל שרבי שמעון אסר בקערה שהיא גדולה.

עונה הגמרא: התם [שם, ששינינו שרבי שמעון מתיר בקערה, מדובר ב]קערה דומיא דנר [ששניהם קטנים, ולכן רבי שמעון מתיר בה]. אבל הכא [כאן, ברייתא זו שרבי שמעון אסר בקערה, מדובר ב]קערה דומיא דכוס [שהם גדולים ובוזה רבי שמעון אסר]

כירוד כדעת רבי יהודה ורבי מאיר [מה הם סוכרים כמוקצה מחמת איסור]

אמר רבי זירא: פמוט [מנורה של מתכת שאינה מאוסה] שהדליקו בו בשבת, לדברי רבי מאיר המתיר לטלטל נר ישן (שלא דלק בבין השמשות) כיון שלשיטתו אין מוקצה מחמת מיאוס, מכל מקום אסור לטלטל נר שדלק בבין השמשות, כיון שלשיטתו יש מוקצה מחמת איסור, וכיון שבבין השמשות היה אסור לטלטלו כדין נר הדולק, אסור לטלטלו אף לאחר שכבה].

אבל לדברי רבי יהודה האוסר לטלטל נר ישן של חרס [אף שהוא לא דלק בבין השמשות], שלשיטתו יש מוקצה מחמת מיאוס, מותר לטלטל נר של מתכת ואף שהוא דלק בבין השמשות, כיון שלשיטתו אין מוקצה מחמת איסור.

הגמרא דוחה את הדברים: למימרא [במאמר זה הינך אומר] דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאוס, אית ליה. מוקצה מחמת איסור, לית ליה. ועל כך קשה: והתניא [והרי שינינו בברייתא], רבי יהודה אומר: כל הנרות של מתכת מטלטלין [כיון שאינם מאוסים שמתכת אינו בולע את השמן, ואינו כחרס שכשהדליקו בו פעם אחת הוא בלוע משמן והרי הוא מאוס], חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת, שהוא מוקצה מחמת איסור.

[נוסח חדש במאמר: בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר יש מוקצה מחמת איסור:] אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רבי זירא: פמוט שהדליקו עליו בשבת, דברי הכל, אסור לטלטלו, שגם רבי יהודה וגם רבי מאיר מודים שיש מוקצה מחמת איסור. אבל פמוט מתכת אם לא הדליקו עליו, דברי הכל מותר לטלטלו, שאינו מאוס, וכן אינו מוקצה מחמת איסור, שהרי בבין השמשות הוא לא דלק].

בסיס לדבר האסור על ידי ייחוד או שימוש בפועל

[הצעת מאמר, בסיס הוא אפילו רק ב'ייחוד' 'בסיס' למוקצה]: אמר רב יהודה אמר רב: מטה שיחדה למעות, אסור לטלטלה, דמיתסרא בהזמנה בעלמא, ואף על פי שלא הניח עליה מעות מעולם.

[דחייה, ב'ייחוד' לבד אין הכלי נהיה מוקצה:] מיתביה רב נחמן בר יצחק, מטלטלין

נר חדש, אבל לא ישן [עמוד ב] ומשמע שרק ישן הוא מוקצה, אבל חדש אפילו אם ייחדו להדליק בו, אינו מוקצה, ואם כך יש לומר: ומה נר דלהכי עבידא [שלכך הוא עשוי, לצורך הדלקתו], ואעפ"כ כי לא הדליק בה שרי לטלטולה [אם לא הדליק בה, מותר לטלטלה], אם כן מטה, דלאו להכי עבידא [שלא עשויה לכך, שביסודה אינה מיועדת להניח עליה מעות]. לא כל שכן [שאינה מוקצה אם רק ייחדה למעות].

[נוסח חדש במאמר: 'בסיס' הוא כב' אופנים: אופן א. שימוש בכסיס מבעוד יום לצורך מוקצה, רק אם גם כן ייחד הבסיס למוקצה:]

אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב יהודה אמר רב: מטה שיחדה למעות, אם הניח עליה מעות אפילו ביום חול, אסור לטלטלה, כיון שהיא הוקצתה למעות שהם מוקצה, ואפילו אם סילק את המעות מבעוד יום, הרי המטה נשאר מוקצה (בסיס לדבר האסור), כיון שהיא כבר הוקצתה למוקצה על ידי ייחודה לצורך מוקצה וגם השתמש בה בפועל למוקצה. אבל אם לא הניח עליה מעות מבעוד יום, אף שייחדה למעות, מותר לטלטלה, שאין נעשה בסיס אלא על ידי ייחוד למוקצה ושימוש בפועל.

[אופן ב' לבסיס, שימוש בפועל בבין השמשות או בשבת, אף בלא ייחוד:]

אבל אם לא ייחדה למעות, אם יש עליה מעות בשבת, אסור לטלטלה. אם אין עליה מעות, מותר לטלטלה, ואף על גב שהיו עליה מעות ביום חול, והוא שלא היו עליה בין השמשות, אבל אם היו עליה מעות בבין השמשות, הרי היא מוקצה, שדבר שהיה מוקצה בבין השמשות, הרי הוא מוקצה כל היום.

[שאלה מברייטא שמשמע שאם היה עליה מעות בבין השמשות, ולאחר מכן הורידו ממנה את המעות, אינה מוקצה:] אמר עולא: מתיב רבי אליעזר, מוכני שלה [גלגל של עגלה (המוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים)], בזמן שהיא נשמטת [אם אפשר להורידה מהעגלה (שהיא חלק נפרד מהעגלה, ואפשר להוריד את הגלגל בלא לשבור את העגלה)], אין חיבור לה [לעניין טומאה, שאם העגלה נטמאה, הגלגל לא נטמא],

ואין נמדדת עמה [במדידת גודל העגלה, שכלי עץ גדול אינו מקבל טומאה, אין מצרפים את הגלגל למדידה (ואף שעובי דפנות הכלי מצטרפים לשיעור ארבעים סאה)],

ואין מצלת עמה באהל המת [שעגלה גדולה חוצצת בפני טומאה, שמי שיושב בעגלה גדולה בבית קברות אינו טמא, אבל הגלגל אינו חוצץ, ואם יושב על הגלגל הרי הוא טמא],

ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות, כי היא בסיס למעות שהם מוקצה.

[ביאור הראיה:], וממה שאמרה המשנה, שרק אם יש עליה מעות הרי היא מוקצה, הא [משמע שאם] אין עליה מעות, שריא [הרי היא מותרת בטלטול], אף על גב דהווי עליה בין השמשות.

[תשובה: ברייתא זו דעת רבי שמעון שדבר שהיה מוקצה בבין השמשות, אינו מוקצה כל השבת] עונה הגמרא: ההיא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה [שלשיטת רבי שמעון לא אומרים שדברים שהיה מוקצה בבין השמשות, הוא מוקצה לכל היום. ומכל מקום

גם לרבי שמעון מעות הם מוקצה כיון שאינם ראויים לשום דבר, וכל עוד המעות על הגלגל הרי הוא בסיס לדבר האסור, אבל כיון שהורידוהו, אינו מוקצה].

ורב שאמר שהמטה מוקצה, גם לאחר שהורידו את המעות מהגלגל, **כרבי יהודה סבירא ליה** שדבר שהיה מוקצה בבין השמשות הרי הוא מוקצה כל היום.

יום שני כ"ו ניסן תש"פ

שבת דף מה

ראייה שרב סוכר כרבי יהודה שדכר שהיה מוקצה בכין השמשות הרי הוא מוקצה כל היום

הכי נמי מיסתברא דרב כרבי יהודה סבירא ליה,

דאמר רב: מניחין נר מבעוד יום על גבי דקל בשבת, ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב,

[ביאור הראייה:] **אי אמרת בשלמא דרב כרבי יהודה סבירא ליה, היינו דשני בין שבת ליום טוב, שבשבת מותר, כי כיון שהנר היה מוקצה בבין השמשות, כדין נר הדולק, הרי הוא מוקצה לכל השבת, גם לאחר שכבה. וממילא אין חוששים שהוא יוריד את הנר [לאחר שיכבה] מהדקל בשבת. אבל ביום טוב אין מוקצה, ולכן חוששים שהוא יוריד את הנר ביום טוב, ונמצא משתמש במחובר,**

אלא אי אמרת שרב כרבי שמעון סבירא ליה [שדבר שהיה מוקצה, אינו מוקצה לאחר שכבה], אם כן מה לי שבת ומה לי יום טוב, והרי לאחר שהנר כבה, אינו מוקצה, ומדוע מותר להניח נר על דקל לפני שבת, והרי יש לחשוש שמא הוא יטלטל אותו.

[שאלה: והרי רב פסק במקום אחר כרבי שמעון] שואלת הגמרא: **ורב כרבי יהודה סבירא ליה?**

והא בעו מיניה דרב, מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא [האם מותר לטלטל בשבת נר חנוכה לאחר שכבה, מלפני ה'חברים' (אומה שגזרו שאין מניחים להדליק נר ביום חגם אלא בבית עבודה זרה שלהם)], ורוצה לטלטל את הנר, כדי שהם לא יראו שהוא הדליק נר חנוכה (בפתח חצירו מבחוץ), **ואמר להו רב: שפיר דמי [מותר לטלטלו, שכיון שהנר כבה מותר לטלטלו].**

[תשובה: רב היקל בזה במקום הדחק:] עונה הגמרא: **שעת הדחק שאני,**

דהא אמרו ליה רב כהנא ורב אשי לרב, הכי הלכתא [האם כך ההלכה במוקצה כרבי שמעון]?

אמר להו רב: כדי [ראוי] הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, בשעת סכנה, אלמא שלא בשעת הדחק, פסק כרבי יהודה.

דעת רבי שמעון בדבר שראוי לאכילה, אבל דחה אותו בידיים, אם הוא מוקצה

בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, חטים שזרען בקרקע ועדיין לא השרישו, וביצים שתחת תרנגולת, מהו ללקוט את החיטים או לקחת את הביצים ולאכלם.

כי לית ליה לרבי שמעון מוקצה, היכא דלא דחייה בידיים [בדבר שלא דחה אותו בידיים], אבל היכא דדחייה בידיים [במקום שדחה אותו בידיים], אית ליה מוקצה.

או דילמא, לא שנא.

[פשיטת הספק, רבי שמעון אינו סובר שיש בזה מוקצה:] **אמר ליה רבי יוחנן: אין**

מוקצה לרבי שמעון [בדבר הראוי] אלא בשמן שבנר בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצותו למצות נר שבת, הוקצה לאיסורו, שיש בו גם איסור כיבוי, שהנר בשעה שהוא דולק, הוא מוקצה גם מחמת איסור, וגם מחמת מצוה, ורק בזה סובר רבי שמעון שיש מוקצה, אבל דבר שדחה אותו בידיים, אינו מוקצה.

שאלה: מדברי רבי יוחנן משמע שרבי שמעון לא סובר 'מוקצה למצוה', וכבר ייתא מבואר שהוא סובר מוקצה מחמת מצוה

שואלת הגמרא: ולית ליה הוקצה למצותו [וכי רבי שמעון אינו סובר מוקצה בדבר שהוא רק מוקצה למצוותו], והתניא, סיככה [הניח סכך על הסוכה] כהלכתה, ועיטרה בקרמים [בגדי צבעוניים] ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזין, אפרסקין, שקדים, ורמונין, ואפרכלי של ענבים, ועטרות של שבולין, יינות, שמנים, וסלתות בכלי זכוכית, אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון, ואם התנה עליהן, הכל לפי תנאו.

[הרי מוכח שיש מוקצה למצוה אף שאינו מוקצה לאיסור, שהרי אין איסור (עכ"פ בחוה"מ) להוריד את הקישוטים מהסוכה, ואעפ"כ יש בזה מוקצה, כיון שהוא מוקצה למצוה].

[ראיה שביריתא זו היא רבי שמעון, מבריתא אחרת שמבואר בה שרבי שמעון סובר מוקצה מחמת מצוה]: וממאי דרבי שמעון היא, דתני רבי חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן, אין נוטלין עצים מן הסוכה [אין הכונה לסוכה של מצוה, אלא סוכה שעשויה לצל] ביום טוב [בפסח ושבעות, כיון שבבין השמשות היה אסור לסתור את העצים מהסוכה משום 'סתירת אהל', לכן הם הוקצו לכל היום, ואף אם הם נפלו מהסוכה, הרי הם מוקצה מחמת איסור], אלא מן הסמוך לה [אם סמך חבילות עצים אצל דופןה ליכא איסור מוקצה, דדעתיה עילויה מאתמול למישקלינהו למחר],

ורבי שמעון מתיר [אם הסכך נפל, שלשיטתו דבר שהיה מוקצה בבין השמשות אינו מוקצה לכל היום],

ושוין בסוכת החג בחג [שהוקצתה למצותה] שהיא אסורה, ואם התנה עליה הכל לפי תנאו. ומוכח מהברייתא שכל שעת מצותה, יש בה מוקצה מחמת מצוה גם לדעת רבי שמעון.

תשובה: גם רבי יוחנן סובר שלרבי שמעון יש מוקצה מחמת מצוה

מבארת הגמרא: אין כוונת רבי יוחנן שרבי שמעון לא סובר מוקצה מחמת מצוה, ומה שאמר שאין לרבי שמעון אלא מוקצה בשמן שבנר, כוונתו היא: כעין שמן שבנר קאמרינן [ולא משום איסור, אלא משום מצוה], הואיל והוקצה למצותו שהוא נר שבת, הוקצה לאיסורו שכל זמן דליקתו הוא מוקצה, ולא יותר, דאין מצותו אלא בשעת דליקתו, ומשכבה אין בו מצוה, אבל בסוכת החג מצותה כל שבעה, והקצאתה כל זמן מצותה.

[ראיה נוספת שרבי שמעון סובר ממוקצה מחמת מצוה]: איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין מוקצה לרבי שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצותו, הוקצה לאיסורו.

דעת רבי שמעון בדבר שדחה אותו בידיים ואינו ראוי לאכילה בין השמשות (גרונרות וצימוקים)

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרונרות וצימוקים בלבד, [תאנים או ענבים שמעלה אותם לגג ליבשם בחמה, ומשנשתהו שם מעט - אינם ראויים לאכילה עד שיתייבשו, וכיון שאינם ראויים, ואף דחה אותם בידיים, שהעלה אותם לגג, הרי הם מוקצה, אף לדעת רבי שמעון].

[שואלת הגמרא:] ומידי אחרנא לא [וכי בדבר אחר שדחה אותו בידיים (והוא ראוי לאכילה) רבי שמעון אינו סובר מוקצה], והתניא: היה אוכל בתאנים, והותר, והעלן לגג לעשות מהן גרונרות. או שהיה אוכל בענבים, והותר, והעלן לגג לעשות מהן צימוקים, לא יאכל מהם בשבת עד שיזמין אותם מבעוד יום לאכילה.

וכן אתה אומר באפרסקין וחבושין ובשאר כל מיני פירות שהעלה אותם לגג, הרי הם מוקצה, ואף שפירות אלו אינם כתאנים וענבים, ואף שהם משתהים על הגג, הם ראויים לאכילה, אעפ"כ הואיל והסיח דעתו מהם, והקצה אותם, הרי הם מוקצה.

[הרי שהתנא של ברייתא זו סובר אף בדברים אלו שהם ראויים לאכילה, שהרי היה אוכל מהם, וכיון שהעלה אותם לגג סובר רבי שמעון שהם מוקצה, כיון שהסיח דעתו מהם].

ויש לברר מני [מי הוא התנא ששנה ברייתא זו], אילימא [אם תאמר שזו דעת] רבי יהודה, קשה על כך: ומה היכא דלא דחייה בידיים, אית ליה מוקצה. היכא דדחייה בידיים, לא כל שכן, ואם כן למה היה צריך רבי יהודה להשמיענו שדבר שדחה אותו בידיים הוא מוקצה. אלא לאו ברייתא זו דעת רבי שמעון היא, הרי מוכח שרבי שמעון סובר שדבר שדחה אותו בידיים הוא מוקצה, אף אם הוא ראוי לאכילה.

[תשובה:] לעולם ברייתא זו דעת רבי יהודה היא, ואוכל אצטריכא ליה [ואעפ"כ הוצרכה הברייתא להשמיענו דין זה אף לרבי יהודה שסובר שגם דבר שלא דחה אותו בידיים הוא מוקצה, שהחידוש הוא באופן שהוא אוכל מפירות אלו, והעלה לגג את מה שהותר מהם], סלקא דעתך אמינא [שהיה עולה על דעתך לומר] כיון דקאכיל ואזיל לא ליבעי הזמנה [כיון שהוא הולך ואוכל מפירות אלו, אין צריך להם הזמנה, ואינם מוקצה], קמשמע לן כיון דהעלן לגג אסוחי אסוחי לדעתיה מינייהו [לכן השמיענו הברייתא שכיון שהעלה אותם לגג, הסיח דעתו מהם, והרי הם מוקצה].

דעת רבי שמעון בדבר שאינו עומד לשימוש, אבל לא דחה אותו בידיים, אם הוא מוקצה

בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי: [עמוד ב] פצעילי תמרה [תמרים הנלקטים קודם בישול, וכונסין אותם בסלים, והן מתבשלות מאליהן], לרבי שמעון מהו [לאכול מהן קודם בישול, מי מודה בהן רבי שמעון שהם מוקצה, שהרי אינם ראויים כל כך לאכילה, כגרונרות וצימוקים, או לא].

אמר לו רבי: אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרונרות וצימוקים בלבד, שיש בהם שתי דברים, שגם דחה אותם בידיים, וגם אינם ראויים לאכילה, אבל תמרים אלו לא דחה אותם בידיים, ולכן אינם מוקצה.

[שאלה: וכי רבי סובר במוקצה כרבי שמעון, והרי מכרייתא אחרת משמע שסובר כרבי יהודה]

מכך שרבי שמעון בנו של רבי, שאל את רבי שאלה בהלכות מוקצה לפי דעת רבי שמעון, משמע שרבי סבר כרבי שמעון שאין מוקצה, על כך מקשה הגמרא: **ורבי לית ליה מוקצה?**

והתנן, אין משקין ושוחטין את המדבריות, הדרך להשקות בהמה לפני שחיטה, שיהיה נוח להפשיט את עורה לאחר השחיטה, וביום טוב אסור להשקות ולשחוט בהמות שהם מחוץ לעיר, שאין דעתו עליהם מבעוד יום.

אבל משקין ושוחטין את הבייתות [את הבהמות שהם בתוך העיר], שדעתו עליהם מבעוד יום.

ותניא, אלו הן בהמות מדבריות: כל שיוצאות מהעיר בפסח, ונכנסות ברביעה [בחודש חשון, שהוא הזמן הראשון לירידת הגשמים, כשירדים בזמנם],

אלו הן בהמות בייתות: **כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום.**

רבי אומר: אלו ואלו בייתות הן, כיון שיש זמן שהם נכנסות לעיר, דעתו עליהם, ואינם מוקצה.

ואלו הן מדבריות: כל שרועות באפר, ואין נכנסות לשוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, ואותם אסור לשחוט כי הם מוקצה, הרי מוכח שרבי סובר כרבי יהודה, שהרי לרבי שמעון בין בהמות מדבריות ובין בהמות בייתות אינם מוקצה, שהרי לא דחה אותם בידיים והם ראויים לשימוש, ואף שהם לא היו בעיר מבעוד יום, אינם מוקצה.

ג' תשובות לביאור דעת רבי

[תשובה א': רבי סובר כרבי שמעון, וגם לרבי שמעון בהמות מדבריות הם מוקצה] עונה הגמרא: **איבעית אימא, הני נמי** [בהמות אלו, ה'מדבריות'] **כגרוגרות וצימוקין דמיין** [שגם לרבי שמעון הם מוקצה, והרי הם כמו שדחה אותם בידיים, שכיון שאינם נכנסות ליישוב כלל, הרי זה כמו שמקצה אותן מאצלו בידיים, ועוד שיש טורח לילך ולהביאם].

[תשובה ב': רבי סובר כרבי יהודה, ומה שדן על פצעילי תמרה הוא בדעת רבי שמעון] **ואי בעית אימא, לדבריו דרבי שמעון קאמר ליה** [מה שרבי דן בדין פצעילי תמרה הוא בדעת רבי שמעון], **וליה לא סבירא ליה** [אבל רבי עצמו אינו סובר כרבי שמעון, אלא כרבי יהודה].

[תשובה ג': רבי סובר כרבי שמעון, ומה שדן לגבי בהמות, הוא בדעת רבנן]. **ואיבעית אימא, מה שרבי דן על בהמות, לדבריהם דרבנן קאמר להו,** וכך אמר רבי: **לדידי לית לי מוקצה כלל** כרבי שמעון, אבל **לדידכו אודו לי מיהת** [לשיטתכם שאתם סוברים כרבי יהודה שיש מוקצה, תודו לי עכ"פ], **דהיכא** [שבמקום] **דיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה דבייתות נינהו** [ואינם מוקצה]. **ורבנן אמרו ליה: לא, מדבריות נינהו.**

אם רבי יוחנן סובר במוקצה כרבי יהודה או כרבי שמעון, [מאמר א' בשם רבי יוחנן, אמרו הלכה כרבי שמעון]

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אמרו בני הישיבה הלכה כרבי שמעון.

[שאלה:] ומי אמר רבי יוחנן הכי, והא בעא מיניה ההוא סבא קרויא, ואמרי לה סרויא [נקרא כן על שם מקומו] מרבי יוחנן, קינה של תרנגולת מהו לטלטולי בשבת,

אמר ליה: כלום עשוי לשום תשמיש אלא לתרנגולין, הלכך הוה ליה מלאכתו לאיסור ואסור. וממה שרבי יוחנן אמר שהקן של התרנגולים הוא מוקצה הרי מוכח שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה שיש מוקצה.

[הצעת תשובה א':] הכא במאי עסקינן [כאן, מה שדיבר רבי יוחנן על קן של תרנגולת, במה מדובר] דאית ביה [שיש בו, בקן] אפרוח מת, שאינו ראוי לאכילה, וכיון שהוא מת בשבת וגם לכלבים הוא לא היה ראוי מבעוד יום, שאין דעת האדם לתת אפרוח בריא לכלבים, גם לרבי שמעון הרי הוא מוקצה].

[דחיית התשובה:] הניחא למר בר אמימר משמיה (דרב) [דרבא] דאמר מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו [בבהמות שלא עמדו למות ולא היה דעתו עליהם מאתמול ליתנם לכלבים] שאסורין, אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה רבי שמעון [אפילו] בבעלי חיים שמתו, שהן מותרין, מאי איכא למימר, הרי גם אפרוח בריא שמת, [לפי מר בריה דרב יוסף בשם רבא בדעת רבי שמעון]. אינו מוקצה כיון שהוא ראוי לכלבים, ואף שלא היה דעתו מתחילה ליתנו לכלבים, ואם כן כיון שאמר רבי יוחנן שהקן של התרנגולים הוא מוקצה, הרי מוכח שדעתו כרבי יהודה.

[הצעת תשובה ב':] אלא מתרצת הגמרא: הכא במאי עסקינן [כאן, מה שדיבר רבי יוחנן על קן של תרנגולת, שהוא מוקצה, במה מדובר:] בדאית ביה ביצה [שנולדה היום, ומודה ר' שמעון בנולד].

[דחיית התשובה:] דוחה הגמרא: והאמר רב נחמן, מאן דאית ליה מוקצה, אית ליה נולד. דלית ליה מוקצה, לית ליה נולד, וכיון שרבי שמעון סובר שאין מוקצה, הרי לשיטתו גם אין נולד.

[תשובה:] עונה הגמרא: דאית ביה ביצת אפרוח, וכלב לא אוכל אפרוח כזה שהרי מעורב בו גם מקליפת הביצה, ולכן הוא מוקצה גם לדעת רבי שמעון. וממילא אין להקשות ולהוכיח ממאמר זה שרבי יוחנן סובר כדעת רבי יהודה.

[מאמר ב' בשם רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה:]

כי אתא רב יצחק ברבי יוסף אמר בשם רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה. [ועוד אמר:] ורבי יהושע בן לוי אמר: הלכה כרבי שמעון.

[רבי יוסף: מאמר א' הוא כמאמר ב', שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה]

אמר רב יוסף: היינו [מה שאמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן שהלכה כרבי יהודה, זהו גם מה] דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: 'אמרו הלכה כרבי שמעון', שרק 'אמרו'

שהלכה כרבי שמעון, וליה לא סבירא ליה [ורבי יוחנן עצמו אינו סובר שהלכה כרבי שמעון, אלא כרבי יהודה].

[שאלת אביי: והרי פשוט שדעת רבי יוחנן כרבי יהודה, ממה שמבואר בדעת רבי יוחנן שמנורה לאחור שכבתה היא מוקצה:]

אמר ליה אביי לרב יוסף: ואת לא תסברא דרבי יוחנן כרבי יהודה, וכי בלא דברי רבי יצחק (מאמר ב') לא ידעת שדעת רבי יוחנן כרבי יהודה, והרי מוכח כן ממה שסובר רבי יוחנן שמנורה היא מוקצה, כדלהלן:

הא [שהרי] רבי אבא ורבי אסי איקלעו לבי רבי אבא דמן חיפא, ונפל מנרתא על גלימיה דרבי אסי, ולא טילטלה,

מאי טעמא רבי אסי לא טילטל את המנורה, לאו [וכי אין זה] משום דרבי אסי תלמידיה דרבי יוחנן הוה, ורבי יוחנן כרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה [שלרבי יהודה מנורה לאחור שכבתה היא מוקצה].

הרי מוכח מכך שדעת רבי יוחנן כרבי יהודה, ומדוע הוצרכת להוכיח זאת ממה שאמר רבי יצחק.

[רב יוסף: מדין מנורה אין ראייה, כיון שמנורה קובעים לה מקום, ואינה עומדת לטלטול, ולכן היא מוקצה גם לדעת רבי שמעון]

אמר ליה רב יוסף: מנרתא קאמרת,

מנרתא שאני, דאמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי: הורה ריש לקיש בצידן, מנורה הניטלת בידו אחת, מותר לטלטלה.

מנורה הניטלת בשתי ידיו, אסור לטלטלה דלאו לטלטולי עבידא, כמבואר להלן מפני שאדם קובע לה מקום.

ורבי יוחנן אמר: אנו אין לנו שום היתר בהלכות טלטול נרות, אלא בנר ישן כרבי שמעון. אבל מנורה, בין ניטלה בידו אחת, בין ניטלה בשתי ידיו, אסור לטלטלה, הלכך, לולי מה שאמר רב יצחק שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה, לא הייתי יודע זאת, שהייתי אומר שרבי יוחנן סובר כרבי שמעון, ומה שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן לא טלטל מנורה, היינו מפני שגם לרבי שמעון מנורה היא מוקצה.

וטעמא מאי מנורה היא מוקצה גם לדעת רבי שמעון, רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: הואיל ואדם קובע לה מקום.

[אביי: אם כן מדוע כילת חתנים אינה מוקצה, הרי קובעים לה מקום]

אמר ליה אביי לרב יוסף: והרי כילת חתנים דאדם קובע לו מקום, ואמר שמואל משום רבי חייא: כילת חתנים [התבאר בדף הבא]

כירה פרק שלישי שבת

בזו.

ענין משפט נר מצופה

13 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

14 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

תוס' ישנים

15 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

כ"ז שמונ' נר שהלוקו כזוהי שבת והא' ללא פסיק רבי יוחנן ככ"ז מאזיר דהא' ככ"ז לגמרי כזוהי שבת שרי מוקפה ממחמת מילוס ואסר מוקפה ממחמת מילוס נקט רבי יודנה משום דככל מוקסו החכר כ"ז מוקפה ועוד דלא מלינו דלית ליה לרבי מאזיר מוקפה מוקסו דלמכא אסורו גירמה אלא כ"ז נר לא תלכא תרמי ממחמת מילוס ומחמת אסורו א"ל קסא רבנש"ב"א דמשמע נקט פסיק כזוהי א"ל נר ככ"ז שמונ' אלא רבי שמונ' מיאס רבי כ"ז שמונ' ולמא' דמפרש טעמא דמגוריה שמונ' דלמא' קובע לו מוקסו הייז שרי רבי שמונ' הא אמרי' גירסא כל הכלס (לקטן דין קב"ה) הכל מוריה ככ"ז שמונ' ומוזין כ"ז דקפיד עלייהו מיחא ליה מוקסו ויכלא לפרש"ה דרבי יוחנן פסק ככ"ז יודנה כמקפ"ה ממחמת מילוס וכו"ש כמקפ"ה מחמת אסורו (א) דכזוהי ככ"ז שמונ' דרבי (ק"ה) דקאמר ככ"ז שבת הלכה ככ"ז שמונ' כד ממוקפ"ה מחמת מילוס וחד אמר כמקפ"ה מחמת מילוס נמי הלכה ככ"ז שמונ' כד ממוקפ"ה מחמת מילוס דהיינו שהלוקו כ"ז כה' כזוהי שבת והא' דקאמר אנו אין כ"ז שמונ' ככ"ז שמונ' ללא משום דככ"ז מוקפ"ה כ"ז אלא כלומר א"ל לנו שמיך אפי' רבי שמונ' דמיקל אלא כ"ז אלא כמקפ"ה ככ"ז והשתא קיימי מתייוריה אלא כמקפ"ה אלא נמי מליקטן כ"ז מאזיר :

מוסף השו"ת

16 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

17 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

18 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

19 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

20 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

21 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

מוסף רש"י

22 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

23 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

24 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

25 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

רבינו הגאון

26 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

27 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

28 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

29 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

השקלים

30 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

31 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

32 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

33 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

השקלים

34 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

35 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

36 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

37 א ב מ יפ"ו מהל' שבת
שבת הלכה פי' ש"פ
א"ת פי' כ"ט טעף :

יום שלישי כ"ז ניסן תש"פ

שבת דף מו

אביי ניסה להוכיח בדעת רבי יוחנן שסובר כרבי יהודה מכך שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן לא טילטל מנורה שכבתה.

ורב יוסף דחה ראייה זו, וביאר שמנורה היא מוקצה, כיון שקובעים לה מקום.

אביי הקשה על דברי רב יוסף, ממה ששינונו לגבי כילת חתנים, שאף שקובעים לה מקום אינה מוקצה,

שכך שינונו לגבי כילת חתנים (מיטה שיש בראש המיטה עמוד זקוף, וברגלי המיטה יש עמוד נוסף, על העמודים מונח קרש צר, על קרש זה פורסים סדין שיורד בשיפוע על שתי צדדי המיטה, ונעשה כמו אהל על המיטה), כילה זו **מותר לנטותה** [מותר להניח בשבת את הסדין על העמודים], **ומותר לפרקה בשבת** [מותר להוריד את הסדין מהעמודים בשבת], היות ואין לה גג רחב טפח, שעובי הקרש האמצעי פחות מטפח, ובגג שאין בו רוחב טפח אין בנין או סתירה.

ועכ"פ מוכח שהכילה אינה מוקצה, ואף שקובעים לכילה מקום, וממאמר זה הקשה אביי, שמוכח שאין המנורה מוקצה בגלל שקובעים לה מקום.

המשך דברי אביי: ממה שרב אסי לא טילטל מנורה אין הוכחה שרבי יוחנן רבו סובר כרבי יהודה, שכן מנורה היא מוקצה, כיון שהיא של חוליות

אלא אמר אביי, מה שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן לא טילטל את מנורה, אין מכך הוכחה שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה, שהמנורה שרב אסי לא רצה לטלטלה, היה זה **בשל חוליות** [במנורה שעשויה מכמה חלקים, שאסור לטלטלה, שמא תפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי בשבת].

שואלת הגמרא: **אי הכי** [אם כך שמדובר במנורה שעשויה מכמה חלקים], **מאי טעמא דרבי שמעון בן לקיש דשרי** [מה הטעם שריש לקיש התיר לטלטל מנורה קטנה, ולא חשש לאסור זאת שמא המנורה תתפרק ויחזירנה].

עונה הגמרא: **מאי חוליות, כעין חוליות דאית בה חידקי** [לא מדובר במנורה שעשויה מכמה חלקים ממש, אלא במנורה שיש בה חריצים], ובזה נחלקו האם יש לאסור זאת מפני שמנורה זו נראית כמנורה שעשויה מכמה חלקים.

הלכך, נמצא לפי ביאור זה, במנורה של חוליות, **בין גדולה בין קטנה, אסורה לטלטלה**, שמא תפול ותתפרק ויחזירנה.

גדולה נמי הואיל והדרך לעשותה מכמה חלקים, **דאית בה חידקי** [אם יש בה חריצים, הרי היא אסורה בטלטול] **גזירה אטו גדולה דחוליות** [שזה נראה כשל חוליות, ואסור אפילו לריש לקיש, כדאמר לעיל שמנורה גדולה (שניטלת בשתי ידיים) אסור לטלטלה].

כי פליגי, בקטנה דאית בה חידקי [במנורה כזו כולם יודעים שאינה של חוליות], **מר** [רב אסי תלמידו של רבי יוחנן] **סבר גזרינן** אטו חולית, ולכן הוא אסר לטלטל מנורה אפילו קטנה]. **ומר** [ריש לקיש] **סבר לא גזרינן**, ולכן הוא התיר לטלטל מנורה קטנה.

שאלה: וכי לרבי יוחנן הלכה כרבי יהודה, והרי רבי יוחנן אמר שהלכה כסתם משנה, ויש משמעות מ'סתם משנה' שהלכה כרבי שמעון

לעיל שנינו בדברי האמוראים שדעת רבי יוחנן כרבי יהודה במוקצה, שואלת על כך הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי [הלכה כרבי יהודה במוקצה], והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה,

ותנן [ושנינו סתם משנה]: מוכני שלה [גלגל של עגלה] בזמן שהיא נשמטת [אם אפשר להורידה מהעגלה (שהיא חלק נפרד מהעגלה, ואפשר להוריד את הגלגל בלא לשבור את העגלה)], אין חיבור לה [לעניין טומאה, שאם העגלה נטמאה, הגלגל לא נטמא], ואין נמדדת עמה [במדידת גודל העגלה, שכלי עץ גדול אינו מקבל טומאה, אין מצרפים את הגלגל למדידה], ואין מצלת עמה באהל המת [שעגלה גדולה חוצצת בפני טומאה, שמי שיושב בעגלה גדולה בבית קברות אינו טמא, אבל הגלגל אינו חוצץ, ואם יושב על הגלגל הרי הוא טמא], ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות, כי היא בסיס למעות שהם מוקצה.

[ביאור הראיה מהמשנה:] ומשנה זו משמע: הא [אבל אם] אין עליה מעות, שריא [מותר לטלטלה, ואינה מוקצה], ואף על גב דהו [שהיו] עליה מעות בין השמשות, והרי זה כדעת רבי שמעון [שלשיטתו אין אומרים 'מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא'].

וכיון שרבי יוחנן אמר שהלכה כסתם משנה, הרי מוכח מדעתו שסובר כרבי שמעון.

תשובה: ה'סתם משנה' נאמרה על גלגל שלא היו עליו מעות בבין השמשות, ואין משם ראייה להכרעת ההלכה במוקצה

אמר רבי זירא: תהא משנתינו [מה ששמע מהמשנה שגלגל שאין עליו מעות אינו מוקצה], היינו שלא היו עליה מעות כל בין השמשות [שהמשנה אומרת שגלגל שהיו עליו מעות בבין השמשות, הוא מוקצה, ואף אם אחר כך הורידו את המעות מהגלגל, כדעת רבי יהודה. ומשמע מכך שרק אם לא היו מעות על הגלגל בבין השמשות אינו מוקצה], וכך צריך לבאר את המשנה, כדעת רבי יהודה שיש מוקצה, כדי שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן, שראינו לעיל בשמו שההלכה במוקצה כרבי יהודה.

הכרעת רבי במוקצה

אמר רבי יהושע בן לוי: פעם אחת הלך רבי לדיוספרא [שם מקום] והורה במנורה כרבי שמעון בנר.

ספק בביאור דעתו של רבי: איבעיא להו האם רבי הורה הוראה אחת במנורה להתיר לטלטלה כרבי שמעון שדעתו בנר להיתרא, אבל במוקצה הוא לא הורה.

או דילמא או שמא רבי הורה רבי שתי הוראות, הוראה אחת הורה במנורה לאיסורא

כמובא לעיל בדעת רבי יוחנן לאסור אף במנורה קטנה שיש בה חריצים שמא יקילו גם במנורה של פרקים.

ועוד הורה רבי: וכרבי שמעון בנר להיתרא.

תיקו.

הכרעת האמוראים במחלוקת רבי שמעון ורבי יהודה

רב מלכיא איקלע לבי רבי שמלאי, וטילטל שרגא [וטלטל נר שכבה בשבת, כדעת רבי שמעון] ואיקפד רבי שמלאי.

רבי יוסי גלילאה איקלע לאתריה דרבי יוסי ברבי חנינא, טילטל שרגא [וטלטל נר שכבה בשבת, כדעת רבי שמעון], ואיקפד רבי יוסי ברבי חנינא.

רבי אבהו כי איקלע לאתריה דרבי יהושע בן לוי, הוה מטלטל שרגא [היה מטלטל נר שכבה בשבת, כדעת רבי שמעון]. כי איקלע לאתריה דרבי יוחנן לא הוה מטלטל שרגא.

מבררת הגמרא: מה נפשך, אי כרבי יהודה סבירא ליה, ליעבד כרבי יהודה. אי כרבי שמעון סבירא ליה, ליעבד כרבי שמעון.

מבארת הגמרא: לעולם כרבי שמעון סבירא ליה שנר שכבה אינו מוקצה, ומשום כבודו דרבי יוחנן הוא דלא הוה עביד שמפני כבודו הוא החמיר ולא טלטל במקומו, (אבל אי אפשר לפרש שהוא סבר כרבי יהודה שיש מוקצה, ומשום כבוד רבי יהושע בן לוי הוא היקל וטלטל).

דעת רבי שמעון בנר של נפט, אם הוא מוקצה

[דעה א': הוא מוקצה כיון שאינו ראוי לשום דבר:] אמר רב יהודה: שרגא דמשחא [נר של שמן (כלי של חרס שנותנים בתוכו שמן ופתילה ומדליקים אותם)], שרי לטלטולה [מותר לטלטלו אחר שכבה, כרבי שמעון, שסובר שאין זה מוקצה מחמת מיאוס, כיון שאינו מאוס],

אבל דנפטא [אבל נר של נפט (כלי של חרס שנותנים בתוכו שמן)] אסור לטלטולה [מפני שהוא מסריח, ובזה גם רבי שמעון מודה שאינו ראוי לדבר אחר מלבד להדלקתו, ולאחר שכבה אינו ראוי לשום דבר והרי הוא מוקצה],

[דעה ב': אינו מוקצה:] רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: דנפטא נמי שרי לטלטולה (דהואיל וחזי לכסות ביה מנא) [נר של נפט, גם מותר לטלטלו לדעת רבי שמעון].

[הטעם של דעה ב':] רב אויא איקלע לבי רבא, הוה מאיסן בי כרעיה בטינא [היו בתי רגליו (המגפיים שלו) מלוכלכות בטיט], אתיבי אפוריא קמיה דרבא [והוא ישב על מטה לפני רבא], איקפד רבא [הקפיד עליו רבא מחמת שהמטה התלכלכה מהטיט], בעא לצעוריה [ורצה רבא לצער את רב אויא בשאלות].

אמר ליה רבא: מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, שרגא דנפטא נמי שרי לטלטוליה. אמר ליה רב אויא: הואיל וחזיא לכסויי בה מנא [הואיל והוא ראוי לשימוש, שאפשר לכסות בו כלי].

שאל אותו רבא: אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין, הואיל וחזיא לכסויי בהו מנא. אמר ליה רב אויא: הא [נר של נפט] איכא תורת כלי עליה, אבל הני [אלו, כל הצרורות שבחצר] ליכא [אין] תורת כלי עליה, וגם לרבי שמעון דבר שאינו כלי, הוא מוקצה.

והביא רב אויא ראייה לדבריו: מי לא תניא, [עמוד ב] השירים, והנזמים, והטבעות, הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר, אף על פי שאסור לצאת בהן לרשות הרבים, גזירה שמא תוריד אותם להראותם לחברתה, מיהו תורת כלי עליהן, ומותר לטלטלן בחצר שלא כדרך מלבוש (שבדרך מלבוש הם אסורים גם בחצר, שמא יצאו בהם לרשות הרבים), ואמר עולא: מה טעם אינם מוקצה הואיל ואיכא תורת כלי עליה, הכא נמי הואיל ואיכא תורת כלי עליה, אין הנר מוקצה.

אמר רב נחמן בר יצחק: בריך רחמנא דלא כסיפיה [ברוך ה', שלא בייש] רבא לרב אויא.

כירוד בדעת רבי שמעון במוקצה

רמי ליה אביי לרבה: תניא מותר השמן שבנר ושבקערה, אסור. ורבי שמעון מתיר. אלמא לרבי שמעון לית ליה מוקצה.

ורמינהו, רבי שמעון אומר: כל שאין מומו ניכר מערב יום טוב אין זה מן המוכן, בכור בהמה שאסור לשוחטה (בלא להקריבה על המזבח) אלא אם כן יש בה מום, ואם המום לא היה ניכר בבהמה מערב יום טוב, הרי הבהמה מוקצה ואסור לשוחטה.

ביאור: רבי שמעון מודה בכבוד שהוא מוקצה כיון שאין דעת האדם לאוכלו ביום טוב והוא מוקצה אותו מדעתו

עונה הגמרא: הכי השתא, התם [שם לגבי נר], אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו, שהרי כל נר דרכו להתכבות, ודעתו של אדם להשתמש בשמן אם הנר יתכבה ויישאר שמן, ולכן אין זה מוקצה.

אבל הכא [כאן לגבי בכור], וכי אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום, והרי מימר אמר [האדם אומר לעצמו]: מי יימר דנפיל ביה מומא [מי אומר שיפול בבכור מום]. ועוד אומר האדם לעצמו: ואם תמצו לומר דנפיל ביה בבכור מומא, מי יימר דנפיל ביה [מי אומר שהמום שיפול בו יהיה] מום קבוע [שיתכן שהוא יהיה מום שמתרפא, ואי אפשר לשחוט בכור אלא אם כן יש בו מום קבוע]. וממשך האדם ואומר: ואם תמצו לומר דנפיל ביה מום קבוע, מי יימר דמזדקק ליה חכם [מי אומר שימצא חכם שיזקק לו ביום טוב לראות אם מום קבוע הוא או לא], ולכן אין דעתו על הבכור לאוכלו ולכן מודה רבי שמעון שהוא מוקצה.

[שאלה:] מתיב רמי בר חמא, הרי שנינו מפירין נדרים בעל מותר להפר נדר לאשתו

בשבת, [ונשאלין לנדריים וכן חכם יכול להתיר נדרים שהן] לצורך השבת, כגון שאשה נדרה שלא תאכל בשבת, בעלה יכול להפר את נדרה בשבת.

וקשה על כך: **ואמאי מותרת לאכול לאחר שבעלה יפר לה את הנדר, לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל** [נאמר שהיא מסיחה את דעתה מהמאכל כי אומרת מי אמר שבעלי יתיר לי את נדרי, ואם כן המאכל מוקצה].

[תשובה:] עונה הגמרא: **התם** [שם לגבי אשה שנודרת], אם בעלה היפר לה את נדרה, אין המאכל מוקצה, **כדרב פנחס משמיה דרבא, דאמר רב פנחס משמיה דרבא: כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת** [והיא סומכת על בעלה שיפר לה את נדרה].

[שאלה:] **תא שמע, נשאלין לנדריים של צורך השבת בשבת** [החכם מתיר נדר שהוא צורך השבת, כגון לאדם שנדר שלא יאכל בשבת], **ואמאי לימא מי יימר דמזדקק ליה חכם** [וקשה, מדוע המאכל אינו מוקצה, והרי הוא מסיח דעתו מהמאכל שהרי אומר בליבו, מי אמר שהחכם יזדקק להתיר לי את נדרי].

[תשובה:] עונה הגמרא: **התם** [שם, לגבי חכם המתיר את הנדר] **אי לא מיזדקק ליה חכם סגיא ליה** [אם החכם לא יתיר לו את הנדר, מספיק לו להתירו] **בשלשה הדיוטות, ולכן אינו מסיח את דעתו כיון שמצויים ג' הדיוטות שיתירו לו את נדרו. אבל לעומת זאת הכא** [כאן לגבי בכור, רק חכם הבקי במומים יכול לראות ולפסוק שהוא מום קבוע (מלבד במום הידוע לכל כגון מחוסר איבר שגם הדיוטות יכולים לפסוק)], **מי יימר דמיזדקק ליה חכם** [ולכן האדם מסיח את דעתו מהבכור שהוא אומר בליבו מי אומר שהחכם יזדקק לראות את המום ביום טוב].

בירוד: מדוע רבי שמעון אוסר לטלטל נר דולק שמא יתכבה, והרי רבי שמעון מתיר דבר שאין מתכוין

רמי ליה אביי לרב יוסף, מי אמר רבי שמעון כבתה מותר לטלטלה, ומשמע: כבתה, אין. לא כבתה לא, מאי טעמא [מה הטעם שאסור לטלטל נר דולק], מפני שיש לחשוש, דילמא בהדי דנקיט לה כבתה [שמא כאשר הוא יאחז את הנר הוא יתכבה], ועל כך קשה:

הא שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר, דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואם כן מדוע בנר הוא אוסר לטלטלו שמא הוא יתכבה, והרי אינו מתכוין לכבות את הנר.

ביאור: בדבר דאורייתא רבי שמעון אוסר דבר שאין מכוין

ביאר רב יוסף: כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא [בכל מקום שאם הוא מתכוין יש בזה איסור תורה], כי לא מיכוין גזר רבי שמעון מדרבנן ולכן לגבי כיובי שהוא אב מלאכה דאורייתא חשש בזה רבי שמעון, ואסר לטלטל נר שמא הוא יתכבה.

אבל כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דרבנן [במקום שאם הוא יתכוין למלאכה, יעבור בו על איסור דרבנן], כי לא מיכוין שרי [כאשר אינו מכוין התיר] רבי שמעון לכתחילה,

ולכן לגבי חריץ שאין איסור תורה, שחופר כלאחר יד הוא, שאינו חופר כדרכו במעדר, התיר רבי שמעון לכתחילה כשאינו מיכוין.

דחיית הביאור: והרי מצאנו גם באיסור דאורייתא שרבי שמעון מתיר דבר שאין מכוין

מתיב רבא, והרי שנינו: מוכרי כסות, מוכרין כדרכן [ואפילו בגדי שעטנז מותר למוכרים ללובשם להראותם לקונים בשוק], ובלבד שלא יתכוין [ליהנות מהבגד] בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין, מפשילין במקל לאחוריהן [והרי ברייתא זו היא דעת רבי שמעון, שהרי יסוד ההיתר הוא מפני שאינו מתכוין ליהנות מהבגד], והא הכא דכי מיכוין איסורא דאורייתא איכא [והרי בעניין זה, אם הוא יתכוין יש בזה איסור כלאים, שהוא איסור תורה, ואעפ"כ] כי לא מיכוין שרי [כל שאינו מתכוין ליהנות מהבגד מתיר] רבי שמעון לכתחילה, הרי שרבי שמעון מתיר בדבר שאינו מכוין גם באיסור תורה.

ביאור חדש: רבי שמעון אוסר טלטול נר דולק מצד בסיס לדבר האסור ולא מצד שמא יכבה

אלא אמר רבא, הנח לנר שמן ופתילה [שרבי שמעון אינו אוסרם מחשש שמא יכבה, אלא] הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור [שהנר הוא בסיס לשלהבת, והשלהבת עצמה היא מוקצה, והכלי טפל לשלהבת, כאשר השלהבת דולקת, ורבי שמעון מודה במוקצה זה].

יום רביעי כ"ח ניסן תש"פ

שבת דף מז

הנח לנר שמן ופתילה הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור [התבאר בדף הקודם].

בסיס לדבר האסור [מוותר לטלטל מחתה (עם) אפר בתוכה]

אמר רבי זירא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן אמר רבי חנינא, אמר רבי רומנוס: לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה, ואף שהאפר מוקצה ולא היו צריכין לו, אעפ"כ מותר לטלטל את המחתה שיש עליה תורת כלי, ואף שעל ידי זה מטלטל גם את האפר שבתוך המחתה.

שאלה: והרי המחתה היא בסיס לדבר האסור

אמר ליה רבי זירא לרבי אסי: מי אמר רבי יוחנן הכי [וכי רבי יוחנן אמר מאמר זה להתיר לטלטל כלי היתר שיש בתוכו איסור],

והתנן, נוטל אדם בנו והאבן בידו, או כלכלה [סלסלה] והאבן בתוכה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הטעם שמותר לטלטל את הסלסלה אף שיש בתוכה אבן, כיון שבכלכלה מלאה פירות עסקינן, והיא בסיס בעיקר לפירות שהם היתר,

[ביאור הראיה], ומשמע מדברי רבי יוחנן: **טעמא דאית בה פירי** [הטעם שמותר לטלטל את הסלסלה הוא רק מפני שיש בה פירות, והיא בסיס בעיקר להיתר], **הא לית בה פירי לא** [אבל אם אין בסלסלה פירות אסור לטלטלה, שהסלסלה נעשית בסיס לאבן, והרי היא טפלה לאבן, ובטל תורת כלי שלה, וכך גם כאן המחתה נעשית בסיס לאפר, והרי היא מוקצה. והרי שנינו לעיל שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה שיש מוקצה, ומדוע היתר רבי יוחנן לטלטל את המחתה שיש בתוכה אפר].

ביאור (א) רב אסי: מדובר שהמחתה היא בסיס לאיסור ולהיתר

אשתומם רב אסי **כשעה חדא**, ואמר כשם שביאר רבי יוחנן לגבי סלסלה שיש בה אבן שאינה מוקצה, כיון שיש בה גם פירות, **הכא נמי דאית בה קרטין** [כאן גם לגבי מחתה, מדובר במחתה שיש בה שיריים של לבונה, שהיא ראויה להריח בה, והיא העיקר, ונמצא שהמחתה היא בסיס בעיקר ללבונה שהוא היתר, ולכן מותר לטלטל את המחתה שהיא בסיס בעיקר להיתר, ואף שיש במחתה גם אפר].

דחיית התשובה: מעט לבונה אינה חשובה כבית רבי

אמר אביי: קרטין [מעט שיירים של לבונה] **בי רבי** [בבית של רבי שהוא נשיא ועשיר] **מי חשיבי** [וכי הם חשובים], וכיון שאינם חשובים אין המחתה נחשבת בגללם בסיס בעיקר להיתר.

וכי תימא [ואם תאמר, שכיון שהקרטין] **חזו** [ראויים] **לעניים**, לכן אף שבבית רבי אינם חשובים, כיון שאצל עניים הם חשובים, לכן המחתה נקראת בגללם בסיס להיתר, **והתניא בגדי עניים** נחשבים בגד לעניין קבלת טומאה **לעניים**, **בגדי עשירים** נחשבים בגד לעניין קבלת טומאה **לעשירים** וכל שכן לעניים, **אבל דעניים לעשירים לא** [שאין אומרים שבגד

שנחשב 'בגד' אצל עני, הרי הוא נחשב בגלל זה 'בגד' גם אצל עשיר], וכך גם כאן מה מועיל שקורט לבונה חשוב אצל עניים, כל שאצל רבי אינו חשוב].

ביאור (ב) אביי: מותר לטלטל מחתה עם אפר, בגלל שזה גרף של רעי

אלא אמר אביי: מידי דהוה אגרף של ריעי - מה שרבי הורה להתיר לטלטל את המחתה שיש בה אפר, היינו מפני שמחתה זו היא כ'גרף של רעי' (כלי של צואה) שהוא מאוס, ומותר לטלטלו ולהוציאו לאשפה אף שהוא מוקצה, וכך גם מחתה שיש בה אפר כיון שהיתה מאוסה על רבי לראותה, לכן הורה שמותר להוציאה לאשפה.

קושיית רבא על התשובה

אמר רבא: שתי תשובות בדבר, חדא, גרף של ריעי, מאיס. והאי [ודבר זה, מחתה שיש בה אפר] לא מאיס, וכיון שאינה מאוסה אינה בכלל היתר 'גרף של רעי'.

ועוד, גרף של ריעי מיגלי [מגולה], והאי מיכסי [ודבר זה מכוסה הוא, שכל המחנות מכוסות הן, ויש בהן נקבים (להוציא מהם את הריח הטוב של הלבונה)], ואם כן אינם בכלל היתר 'גרף של רעי'.

ביאור (ג) רבא: רבי התיר לטלטל מחתה ללא אפר

אלא אמר רבא, כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא [היינו מטלטלים כלי נחשת שמביאין בו האור לפני שרים להתחמם, אגב קיטמא [שהיו צריכין לאפר שהיה בו כדי לכסות עם האפר רוק או צואה], ואף על גב דאיכא עליה [ואף כאשר היו על ה'כנונא'] שברי עצים היינו מביאים אותם, כיון שה'כנונא' היה בעיקר בסיס לאפר, [והשברי פתילה אינם חשובים, ובטלים], וכיון שהם 'הכינו' את האפר לשימוש, היה זה 'היתר'.

וכן כאן מה שהתיר רבי לטלטל מחתה באפרה, היינו מחתה בשביל האפר שבה, ומדובר באפר שאינו מוקצה, שהיו צריכים את האפר לכסות בו רוק או צואה, והיה דעתם מערב שבת להשתמש באפר, והחידוש הוא שאף על גב שהיו על המחתה גם שברי עצים, מותר לטלטלה, כיון שהיא בסיס בעיקר ל'אפר' שהוא 'היתר'.

מיתבי [מקשה על כך הגמרא, ממה שנאמר בברייתא]: [ושוין 'ר' יהודה ור' שמעון שנחלקו בנר ישן] שאם יש בה [בנר] שברי פתילה שאסור לטלטל, הרי ששברי פתילה אוסרים לטלטל נר, ואין אומרים ששברי פתילה אינם חשובים, ואין הנר נעשה בסיס להם.

עונה הגמרא: אמר אביי: בגלילא שנו [שחשובות להן שברי פתילה, שאין בגדים של פשתן מצויין להם לעשות מהם פתילות, הלכך שברי פתילה דבר חשוב הוא להם ואינו מתבטל, ולכן הנר נעשה נר בסיס להן].

כניית מטה שעשויה מכמה חלקים בשבת

לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא, דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא, אמר להו לוי בר שמואל: מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת [האם מותר לחבר מטה של

צורפי נחושת או אורגים, שהולכין מעיר לעיר למלאכתן, ונושאים עמהן מטות שעשויים מכמה חלקים ומרכיבים אותם (הרכבה קלה ללא הידוק בחוזק על ידי מסמרים וכדומה).

דעה א': מותר

אמרו ליה רבי אבא ורב הונא בר חייא: **שפיר דמי**.

דעה ב': חייב חטאת

אתא לוי בר שמואל לקמיה דרב יהודה, אמר: **הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו, המחזיר מטה של טרסיים בשבת, חייב חטאת** [שהוא תחילת וגמר בניין הכלי, ונמצא מתחיל וגומר עשיית כלי, וחייב משום מכה בפטיש, שהוא 'אב' לכל גומרי מלאכה, ואינו חייב משום בנין, דאין בנין בכלים].

שאלה על דעה א': כברייטא מבואר (כדעה ב') שכחיבור כלי העשוי מחלקים חייב חטאת

מיתבי, המחזיר קנה מנורה [מנורה שמרכיבים בה קנים להדלקה לפי הצורך] **בשבת, חייב חטאת**.

קנה סיידין [קנה שעשוי מכמה חלקים, שהסייד מוסיף חלק לפי האורך הנצרך לו, שכשמסייד את התקרה וצריך קנה ארוך מוסיף, וכשמסייד קיר שסמוך אליו מוריד חלק] **לא יחזיר** [לא יוסיף חלק להאריך את הקנה], **ואם החזיר, פטור** [שאין זה גמר כלי, שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד], **אבל אסור**.

רבי סימאי אומר: קרן עגולה [מין כלי זמר העשוי מקרן בצורה עגולה, ויש בתחתיתו כמה וכמה נקבים, ותוקעים בתוך הנקבים חלילים, וכך כשמנגן בכלי יוצא ממנו קולות הרבה (מכל החלילים המחוברים אליו), ותקיעת החלילים בו - מעשה אומן הוא, שצריך לתוקעם בחוזק, והוא מלאכה], ולכן המחזיר את החלילים לקרן, **חייב חטאת**.

קרן פשוטה [כעין קרן עגולה, אלא ש'קרן' זו עשויה בצורה ישרה, ותוקעים בה חלילים ברווח], המחבר את החלילים אליו **פטור** שכאמור חיבורם הם בריוח, ודרכן לפרקם תמיד, וממה שאמרה הברייתא לגבי קני מנורה שהמרכיבים חייב, יש להוכיח גם למטה של טרסיים שחייבים על הרכבתם, וקשה על מה שאמרו רבי אבא ורב הונא בר חייא שמותר להרכיב מיטה כזו בשבת.

תשובה: ענין זה הוא מחלוקת הנאים, ודעה א' המתירה סוכרת כרשב"ג שהתיר זאת

מבארת הגמרא: **אינהו** [הם, רבי אבא ורב הונא בר חנינא] **דאמרו כי האי תנא** [סברו כתנא אחר (רשב"ג המובא להלן) החולק על הברייתא הנ"ל, והוא מתיר לחבר בשבת כלי העשוי מכמה חלקים],

[ברייטא, דעת תנא קמא: פטור אבל אסור:] **דתניא: מלבנות המטה** [כעין רגלים קטנים ויש להן בית קיבול, ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה, שלא ירקבו בארץ], **וכרעות המטה** [רגלי מיטה שמרכיבים אותם, כדי להגביה את המיטה], **ולוחים של סקיבס** [עץ קטן שהיו מרכיבים בקשת, ועל עץ זה מושכים את החץ], **לא יחזיר** [לא ירכיב כלים אלו

בשבת אפילו ברפיון. **ואם החזיר** [ואם הרכיבם], **פטור** [עמוד ב] **אבל אסור. ולא יתקע** [לא יחברם בחוזק, על ידי יתדות], **ואם תקע, חייב חטאת.**

[דעת רשב"ג, מותר לכתחילה: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היה רפוי מותר.

בבית רב חמא היו מחזירים מטה של פרקים [כדעת רשב"ג]

בי רב חמא [בביתו של רב חמא] **הוה מטה גללניתא** [היתה מטה של פרקים] **הוה מהדרי לה ביומא טבא** [היו מרכבים אותה ביום טוב],

אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא (שהיה נכדו של רב חמא): **מאי דעתך, בנין מן הצד הוא** [שהוא 'שינוי' מפני שאינה תקועה ומהודקת בחוזק], **נהי דאיסורא דאורייתא ליכא, איסורא דרבנן מיהא איכא.**

אמר ליה רבא: **אנא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי:** **דאמר אם היה רפוי מותר.**

משנה

נתינת כלי תחת הנר [עם או בלי מים] לקבל ניצוצות הנופלים מהנר

נותנין כלי תחת הנר אפילו בשבת עצמה, כדי לקבל ניצוצות הנותזים מהנר. **ולא יתן לתוכו** [לתוך הכלי שמניח תחת הנר], **מים** [אפילו אם מניח את הכלי בערב שבת], **מפני שהוא מכבה** [את הניצוצות].

גמרא

הטעם שמותר להניח בשבת כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואין בזה 'ביטול כלי מהיכנו'

שואלת הגמרא: **והא קמבטל כלי מהיכנו** [שלא יוכל ליטול את הכלי משם כל היום, שהרי הוא נעשה 'בסיס' לניצוצות, ולעיל שנינו דעת רב חסדא שאסור להניח כלי במקום שיפול אליו מוקצה, ולא יוכל אחר כך לטלטל את הכלי].

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: **ניצוצות אין בהן ממש משכבו, ומותר ליטלן.**

שנינו במשנה: **ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה.**

הצעת ביאור: האם משנתינו שאוסרת לתת מים בכלי שתחת הנר היא דעת רבי יוסי שאוסר גרם כיבוי

מבררת הגמרא: **לימא תנן סתמא כרבי יוסי, דאמר גורם לכיבוי אסור, ולכן לשיטת רבי יוסי מבואר בגמרא (להלן קכ). שכאשר יש שריפה אסור להניח בשבת כלי חרס חדשים מלאים מים, כדי שכאשר האש תגיע אליהם הם יתבקעו ויכבו את הדליקה, וכן כאן המשנה אוסרת להניח בכלי מים כדי שכאשר האש תגיע אליהם היא תיכבה.**

דחיית הביאור: אי אפשר לפרש משנתנו לפי זה שהרי גם לדכי יוסי גרם כיבוי מותר בערב שבת

דוחה הגמרא: **ותסברא, אימור דאמר רבי יוסי** [שאסור לגרום לכיבוי] **בשבת**, אבל **בערב שבת** [כגון זה, שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר], **מי אמר**.

[הצעה:] **וכי תימא הכא נמי** [ואם תאמר שגם כאן, מה שהמשנה אומרת 'אין נותנין לתוכו מים'] **בשבת** קאמר, ור' יוסי היא, אבל בערב שבת מותר לתת מים בכלי שתחת הנר.

[דחייה:] **והתניא** [והרי שנינו בברייתא שאפילו בערב שבת אסור, שכך שנינו:] **נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת, ואין צריך לומר בערב שבת**. ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה, ואיסור זה הוא אפילו אם נותן את המים מערב שבת, ואין צריך לומר בשבת.

ביאור המשנה: הנחת מים בכלי, אינו גרמא (כהנחת כלי סגור עם מים שיתבקע מהאש) אלא 'זימון' כיבוי ממש

מבארת הגמרא: **אלא אמר רב אשי: אפילו תימא משנתנו כדעת רבנן שמתירים גרם כיבוי**, ומכל מקום **שאני הכא** שאין זה גרם כיבוי, אלא כיבוי ממש, ששם לגבי הנחת כלים עם מים כנגד האש, כאשר האש מגיעה לכלים היא 'פוקעת' את הכלים, וגרמא בעלמא הוא, אבל באופן של המשנה שנותן מים ממש תחת הנר, הרי 'זימן' כיבוי ממש, והרי זה 'מכבה ממש', ולא רק 'גרם' כיבוי, **מפני שמקרב בזה את כיבוי של הניצוץ הנופל לכלי שתחת הנר, וכיון שבשבת הוא 'מכבה ממש', גזרו בזה מבעוד יום, שלא להניח כלי עם מים תחת הנר, כדי שלא יבואו להקל בזה גם משחשיכה**.

הדרן עלך כירה

משנה

במה טומנין [איזה דברים לא מוסיפים הבל ומותר להטמין בהם את הקדירה מערב שבת], **ובמה אין טומנין**.

דברים שאסור להטמין בהם בין כשהם לחים ובין כשהם יבשים

אין טומנין לא בגפת [הפסולת הנשארת מהזיתים לאחר סחיטת שמנים, שהיא חמה מאד], **ולא בזבל, לא במלח, ולא בסיד, ולא בחול, בין לחין [שיש בה הבל הרבה], בין יבשין [שיש בהם פחות הבל]**.

דברים שאסור להטמין בהם כשהם לחים

ולא בתבן, ולא בזגין [הפסולת הנשארת מהענבים לאחר סחיטתם], **ולא במוכין** [דברים רכים, כגון צמר גפן, צמר רך של בהמה], **ולא בעשבין, בזמן שהן לחין, אבל טומנין בהן כשהן יבשין**.

גמרא

ספק: האם האיסור הוא רק בגפת זיתים או גם בגפת שומשמין

איבעיא להו, גפת של זיתים תנן [שהיא חמה מאד], אבל דשומשמין [פסולת שנשארת מהשומשום לאחר סחיטת שמנו] שפיר דמי [שאינו כל כך חם]. או דילמא, דשומשמין תנן, וכל שכן דזיתים.

ראיה שהאיסור הוא רק בגפת זיתים

תא שמע, דאמר רבי זירא משום חד דבי רבי ינאי: קופה שטמן בה [שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה], אסור להניחה על גפת של זיתים, שמע מינה של זיתים תנן.

דחיית הראיה: איסור הטמנת הקדירה הוא גם בגפת שומשמין, וכרייתא זו מדברת על קופה שהטמין בתוכה [בדבר שאינו מוסיף הבל] קדירה, וקופה זו אסור להניח על גפת של זיתים, שרק היא מעלה הבל לחמם את הקופה והקדירה שבתוכה

דוחה הגמרא: לעולם אימא לך לענין הטמנה [לטומנו בתוכה] דשומשמין נמי אסור,

[ומה שדיבר חד דבי רב ינאי, אין זה על הטמנת הקדירה בתוך הגפת עצמה, אלא] לענין אסוקי הבלא [שכאשר הטמין קדירה בדבר שאינו מוסיף הבל בתוך קופה, אם מניח קופה זו על גפת זיתים הרי זה אסור, כי הזיתים חמים מאד, והם מעלים חום, ומחממים את הקופה והקדירה שבתוכה, ונמצא שהטמין בדבר המוסיף הבל, אבל] דשומשמין לא מסקי הבלא [ולכן מותר להניח קופה כזו על גפת של שומשמין].

יום חמישי כ"ט ניסן תש"פ

שבת דף מח

אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא התבאר בדף הקודם.

הנחת כלי עם מים קרים על מיחם מים חמים

רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא [רבה ורבי זירא נקלעו לבית של ראש הגולה], חזיוה לההוא עבדא [ראו הם את עבדו של ראש הגולה] דאנח כוזא דמיא [שהניח כד מים צוננים] אפומא דקומקומא [על פה קומקום מים חמים].

נזיהה [גער בן] רבה,

אמר ליה רבי זירא: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם ששנינו בברייתא (להלן נא): שמותר להניח מיחם על מיחם,

אמר ליה: התם אוקימי קא מוקים [שם במיחם על מיחם, יש במיחם העליון גם מים חמין, והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יתקרר], הכא אולודי קא מוליד [אבל כאן, הכד מים שהניח העבד, היה כד מים קרים, ודבר זה אסור],

הנחת כנגד לכיסוי על קנקן

הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא [אחר כך ראה רבה שהעבד מניח סודר (בגד, כעין צעיף, שמניחים על הראש) על פה הקנקן], ואנח נטלא עילויה [ועל הסודר, הניח העבד ספל (כוס גדולה שמוציאים בה יין מהקנקן)].

נזיהה [גער בן] רבה.

אמר ליה רבי זירא: אמאי [למה אתה גוער בן]?

אמר ליה רבה השתא חזית [כעת תראה],

לסוף חזייה דקא מעצר ליה [לבסוף ראה רבי זירא שהעבד סחט את הבגד מהמשקים שנבלעו בן], ובזה הובן הטעם שרבה גער בו שלא יעשה כן שמא יבוא לידי סחיטה.

אמר ליה רבי זירא: מאי שנא מפרונקא [מה שונה הנחת סודר שהינך אוסר, ממה שפורסים בשבת על הגיגית את הבגד המיועד לכך, ולא חוששים שמא יסחוט].

אמר ליה רבה: התם [שם, לגבי הבגד המיועד לכך] לא קפיד עילויה [אין האדם מקפיד עליו אם הוא שרוי במים, שהרי לכך הוא עשוי, ולכן לא חוששים שיבוא לסוחטו], אבל הכא [כאן לגבי סודר], קפיד עילויה [כיון שאינו מיועד להנחה על גבי הקנקן, אלא ללבישה וכדומה, האדם מקפיד עליו אם הוא מלא במשקים, וחוששים שמא יסחוט אותו, ולכן אסור להניחו על גבי הקנקן].

שנינו במשנה: ולא בתבן.

ספק: מוכין שטמן בהם מהו לטלטלם

בעא מיניה רב אדא בר מתנה מאביי: מוכין [דברים רכים, כגון צמר גפן, צמר רך] שטמן בהן, מהו לטלטלן בשבת, האם בגלל שהשתמש בהם להטמנה, הרי זה נחשב ש'יחד' אותם לשימוש זה, ושוב אינם מוקצה, שיש תורת 'כלי' עליהם. או שהם מוקצה, כיון שביסודם הם מיועדים ומוקצים למלאכה לעשות מהם לבדים.

דעת אביי: 'המוכין' הם מוקצה

אמר ליה אביי: וכי מפני שאין לו קופה של תבן להשתמש בתבן להטמנה, עומד ומפקיר קופה של מוכין [שדמיה יקרין, לצורך הטמנה, והרי אין דרך להטמין במוכין, ועל ידי שהטמין בהם אינם מתבטלים מיעודם הרגיל, והרי הם מוקצה],

הצעת ראייה מברייטא שמכואר שצמר שהטמינו בו הרי הוא מוקצה

מבררת הגמרא: לימא מסייע ליה [נאמר שיש סיוע וראיה לדברי אביי ממה שאמרה הברייטא]: [טומנין בגיזי צמר [צמר ללא עיבוד כלל], ובציפי צמר [צמר מסורק ושטוח, שנעשה כעין מחצלת], ובלשונות של ארגמן [צמר צבוע ומסורק כעין לשונות לטווית חוטים], ובמוכין [דברים רכים, כעין צמר גפן או צמר רך], ואין מטלטלין אותן, הרי מוכח שאף שהטמין בהם, הרי הם עדיין מוקצה, ואסור לטלטלם.

דחיית הראיה, הברייטא לא מדברת על צמר שהשתמשו בו להטמנה

הגמרא דוחה את הראיה: אי משום הא לא איריא [אם מברייטא זו, אין זה סיוע, שהברייטא לא מדברת באופן זה, אלא] הכי קאמר: בתחילה הברייטא מבארת שטומנין בדברים אלו מבעוד יום מפני שהם מוסיפים הבל, ויתכן לומר שדעת הברייטא שאם הטמין בהם, שוב אינם מוקצה, כיון שייחדם לשימוש, ועל כך מסיימת הברייטא ואומרת: אם לא טמן בהן, אין מטלטלין אותן, כיון שסתם גיזי צמר ומוכין שלא הטמין בהם, הרי הם מוקצה, שהם מיועדות לעשות מהם לבדים.

שואלת הגמרא: אי הכי [אם כן, שהברייטא מדברת על מוכין וכדומה שלא השתמש בהם להטמנה] מאי למימרא [מה צריך לומר זאת שהם מוקצה, והרי זה פשיטא].

עונה הגמרא: מהו דתימא חזי למזגא עלייהו [הייתי אומר שאינם מוקצה כיון שראוי להסב עליהן] קמשמע לן שהם מוקצה, כיון שאינם עומדות ומיועדות לכך, אלא הם מוכנים לעשות מהם לבדים וכדומה.

נתינת 'מוכין' לתוך כר בשבת

רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא [רב חסדא התיר להחזיר בשבת, מוכין שנפלו מן הכר לתוך הכר].

שואלת הגמרא: איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא, מתירין בית הצואר בשבת [מותר

לפתוח בשבת קשר שהכובסים קושרים בבית הצואר לכביסת הבגד], **אבל לא פותחין** לכתחילה בית הצואר של בגד חדש, שפתחו העליון, תפור] משום מכה בפטיש, והיינו גמר מלאכה, שבפתיחה זו 'עושה' את הבגד לכלי, שיהיה ראוי לשימוש.

ואין נותנין את המוכין, לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת [שהרי זה עשיית כלי בשבת, וחייב משום מכה בפטיש].

עונה הגמרא: **לא קשיא, הא** [מה שנאמר שאסור לתת מוכין לכר] מדובר **בחדתי** [בכרית חדשה] שלא היו בתוכה מוכין מעולם, דהשתא עביד ליה מנא. **הא** [מה שאמר רב חסדא שמותר להחזיר מוכין לכר], מדובר **בעתיקי** [בכרית ישנה], שכבר היתה כלי, ואליה מותר להחזיר את המוכין שנפלו ממנה].

[ראיה לתשובה זו:] **תניא נמי הכי, אין נותנין את המוכין, לא לתוך הכר, ולא לתוך הכסת, ביום טוב. ואין צריך לומר בשבת.**

נשרו, מחזירין אותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

הפוחת בית הצואר (פתיחת תפירות כגד חדש)

אמר רב יהודה אמר רב: הפוחת בית הצואר [בגד שפתחו העליון, תפור, אם פותחו] **בשבת, חייב חטאת**, משום מכה בפטיש, והיינו גמר מלאכה, שבפתיחה זו 'עושה' את הבגד לכלי, שיהיה ראוי לשימוש.

בירוד: אם כן מדוע מותר לחתוך חבית סגורה, ואין זה בכלל עשיית כלי

מתקיף לה רב כהנא: [עמוד ב] **מה בין זו למגופת** (לפקק) **חבית** ששנינו (להלן קמו.) שמותר לחתוך את ראש החבית, ואין בזה משום עשיית כלי, שבזה 'עושה' את החבית לכלי, שתהיה ראויה לשימוש

אמר ליה רבא: זה, הבגד כשנארג, כולו **חיבור**, שבגד שחלקיו תפורים זה לזה הרי הוא בגד אחד, וכשהבגד תפור, אינו ראוי לשימוש ואינו בכלל 'בגד', וכאשר פותח את בית הצוואר 'עושה' את הבגד, ומכשירו לשימוש, והרי זה 'עשיית כלי'.

וזה, אבל המגופה (הפקק שעל החבית) **אינו חיבור** [אינה נחשבת כחלק מהחבית, שהרי אינה מן החבית עצמה, ואף על פי שדבוקה בו בטיט אין זה חשוב חיבור, שהרי להינטל עומדת, וממילא 'החבית' היא כלי עשוי ומושלם גם כשהפקק מחובר בה, שבעצם היא 'כלי' גמור (אלא שהניחו עליה פקק), ולכן מותר לחתוך את ראש החבית בשבת, שאין זה בכלל 'עשיית כלי'.

סתירה בדין שני דברים מחוברים 'שלא בשעת מלאכה' (בזמן שאין צריך את החיבור) **אם הם נחשבים דבר אחד או לא**

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא: **תנן, שלל של כובסין** [כאשר היו הם מכבסים את הבגדים,

דרכם היה לשלול (לחבר בתפירה) את הבגדים זה עם זה, את הבגדים הקטנים עם הגדולים כדי שלא יאבדו, וכאשר היו באים להשתמש בבגדים היו פותחים את חיבורם, **ושלשלת של מפתחות, והבגד שהוא תפור בכלאים** [שתי חתיכות של בגד צמר שתפרו אותם זה לזה בחוט של פשתן, דודאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים], כל אלו הם **חיבור לטומאה** [שאם בגד או מפתח אחד נטמא, נטמא גם השני המחובר אליו],

עד שיתחיל להתיר [שאם התחיל לפתוח את חיבורם זה לזה, אף שעדיין לא השלים את הפרדתם זה מזה, מכל מקום כיון שגילה דעתו על ידי מעשה, שאין זה בגד אחד, 'מעשה' מוציא מיד 'מעשה', ולאחר מכן אם בגד או מפתח אחד יקבל טומאה, השני אינו טמא].

אלמא [הרי מוכח מברייתא זו:] **שלא בשעת מלאכה נמי חיבור** [שחיבורים אלו אף כאשר אינם נצרכים, כגון שלל כובסים שאף לאחר הכביסה שכבר אינו צורך בחיבור הבגדים זה לזה, מכל מקום, כל שלא עשה מעשה לגלות דעת שאינו חפץ בחיבורם, הרי זה חיבור, ואם נטמא בגד אחד גם השני טמא].

ורמינהו [ועל כך מקשה רבי ירמיה מברייתא אחרת, ששנינו:] **מקל של עצים שעשה יד לקרדום** [שחיברו בחיבור 'לא קבוע' לקרדום (גרזן המיועד לבקיעת עצים), הרי זה חיבור לטומאה בשעת מלאכה, ולכן אף שהמקל בפני עצמו אינו מקבל טומאה, כדין 'פשוטי כלי עץ' (כלי עץ ללא בית קיבול), מכל מקום כיון שחיברו לקרדום, הרי הוא חלק מהקרדום, ומקבל טומאה].

ומשמע מהברייתא: **בשעת מלאכה, אין** [כן, הרי הוא חיבור, וגם הוא מקבל טומאה כדין הקרדום]. אבל **שלא בשעת מלאכה** [לאחר שסיים את השימוש בקרדום], **לא** [אין המקל נחשב חלק מהקרדום, ואינו מקבל טומאה].

והרי זה סתירה לברייתא הראשונה ששנינו בה, שחיבור שלל של כובסין, הרי הוא 'חיבור' אף שלא בשעת מלאכה [לאחר הכביסה, כשאינו צורך בחיבור].

יישוב הסתירה

אמר ליה רבי זירא: התם [שם, לגבי מקל שחיברו לקרדום], **שלא בשעת מלאכה, אדם עשוי לזורקו לבין העצים** [שהדרך הוא לאחר שמשתמשים במקל כ'בית יד' עראי לקרדום, אין עוד צורך בחיבור המקל לקרדום, וזורקים את המקל לבין העצים, ומצניעים את הקרדום ללא המקל], ולכן 'שלא בשעת מלאכה' אינו חיבור, שאף אם עדיין לא הפריד את המקל מהקרדום אינם חיבור זה לזה.

אבל **הכא** [כאן, לגבי שלל של כובסים], **שלא בשעת מלאכה, נמי ניחא ליה** [גם לאחר הכביסה נוח לו שיהיו הבגדים מחוברים זה לזה], **דאי מיטנפו הדר מחוור להו** [שאם הם שוב יתלכלכו יוכל לחזור ולכבסם (ולהלבינם) כשהם מחוברים זה לזה, וכיון שנוח לו בחיבור זה, הרי הם חיבור אף שלא בשעת מלאכה].

מאמר ששנו במקום אחד בשם רב חסדא, ובמקום אחר בשם רב כהנא או רבא: רבי מאיר הוא התנא הסובר ששתי דברים מחוברים נחשבים כדבר אחד

בסורא מתנו לה להא שמעתא [את השמועה להלן] משמיה דרב חסדא. בפומבדיתא מתנו [את השמועה להלן] משמיה דרב כהנא, ואמרי לה משמיה דרבא,

מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן, כל המחובר לו הרי הוא כמוהו [כגון שלל של כובסין ששנינו לעיל שהוא חיבור, ואם נגעה טומאה בבגד אחד, נטמא גם הבגד השני].

אמר רב יהודה אמר רב: רבי מאיר היא, דתנן בית הפך, ובית התבלין, ובית הנר שבכירה [כירה שמחובר לה כלי חרס שנותנים בתוכו שמן להפשירו, או כלי לתבלין או לנר], מטמאין במגע [אם נפלה טומאה ונגעה בכלים הקטנים נטמאת הכירה, וכן אם נפלה טומאה בתנור נטמאים כלים אלו], ואין מטמאין באויר [אבל אם נפל שרץ באויר הכירה ולא נגעה הטומאה בכירה, הכירה טמאה, שכלי חרס מקבלים טומאה מאוירם, אבל הכלים המחוברים לה טהורים. וכן להיפך אם נפל שרץ באויר הכלים, הם נטמאים, והכירה אינה נטמאת, שהכלים אינם נחשבים חיבור לכירה אלא לענין טומאת מגע, ולא לענין אויר] דברי רבי מאיר.

ורבי שמעון מטהר [גם באופן שהטומאה נגעה בתנור, הכלים הקטנים טהורים, וכן להיפך אם הטומאה נגעה בכלים הקטנים, התנור טהור, שכל כלי הוא בפני עצמו, ואם האחד נטמא, השני עדיין טהור].

הרי שלדעת רבי מאיר שני כלים מחוברים דינם ככלי אחד [עכ"פ לענין מגע].

[בידור בדעת רבי מאיר, אם כלים מחוברים הם כלי אחד, מדוע כאשר כלי אחד נטמא מאוירו, אין הכלי השני נטמא]

מבררת הגמרא: בשלמא לרבי שמעון קסבר לאו ככירה דמו, ולכן כשכלי אחד נטמא, השני אינו נטמא, בין אם טומאה נגעה בכלי או היתה באוירו,

אלא לרבי מאיר, אי ככירה דמו [אם הוא סובר שהכלים המחוברים לכירה נחשבים כמו הכירה עצמה], אם כן אפילו באויר נמי ליטמו [יקבלו הכלים טומאה גם כאשר טומאה נכנסה באויר הכירה, ומדוע באופן זה סובר רבי מאיר שאין הכלים נטמאים]. אי לאו ככירה דמו [אם רבי מאיר סובר שהכלים המחוברים לכירה אינם נחשבים כמו הכירה עצמה], אפילו במגע [אפילו אם טומאה נגעה בכירה] נמי לא ליטמו [גם כן לא יטמאו הכלים].

[ביאור דעת רבי מאיר, שני כלים מחוברים אינם נחשבים ככלי אחד מהתורה, ומה שהכלי השני נטמא כאשר טומאה נוגעת בכלי אחד, הוא גזירה דרבנן, שהחשיבו את הכלי לכלי אחד]

מבאררת הגמרא: לעולם לאו ככירה דמו [שכלים אלו אינם נחשבים חלק מהכירה], ורבנן הוא דגזרו בהו [שהם יהיו כ'מחוברים', לענין טומאת מגע, שאם שרץ נגע בכירה, גם הכלים נטמאים].

שואלת הגמרא: אי גזרו בהו, אפילו באויר נמי ליטמו.

עונה הגמרא: **עבדו בהו רבנן היכרא** [עשו רבנן היכר בגזירה זו, ואמרו שהכלים לא נטמאים בכל אופן, אלא רק בטומאת מגע, כדי שיכירו וידעו שאין זה חיבור מהתורה, אלא מדרבנן], **כי היכי דלא אתי למשרף עליה** [כדי שלא יבואו לשרוף על טומאה זו] **תרומה וקדשים**, שאם תרומה או קדשים נגעו בכלים אלו שנטמאו מדרבנן מהכירה, לא ישרפו אותם, שידעו שטומאתם מדרבנן, ואין שורפים תרומה או קדשים שנטמאו בטומאה דרבנן.

כלים העשויים משני חלקים שהם חיבור רק לחומרא [להיטמא, ולא להיטהר]

תנו רבנן, מספורת של פרקים [מספריים העשויים משני חלקים, שני סכינים שמתפרקים זה מזה, ובשעת מלאכה מחברים אותם, ולאחר מכן מפרקים אותם], **ואיזמל של רהיטני** [איזמל של אומנים המחליקים תריסים, והוא עשוי משני חלקים, ברזל שבשעה שעושים בו מלאכה מחברים אותו לתוך דפוס עץ המתקוקן לו], **כלים אלו, חלקיהם השונים הם חיבור זה לזה לטומאה** [ואם נטמא חלק אחד של הכלי, גם חלקו השני טמא], **ואין חיבור להזאה** [אם היזה על חלק אחד של הכלי, אין חלקו השני טהור].

מבררת הגמרא: **מה נפשך, אי חיבור הוא, אפילו להזאה נמי.**

אי לאו חיבור הוא, אפילו לטומאה נמי לא.

מבארת הגמרא: **אמר רבא: דבר תורה בשעת מלאכה** [כאשר עושים מלאכה בכלים אלו], **הרי הם חיבור בין לטומאה בין להזאה. ושלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה,**

וגזרו רבנן [בזה תמיד לחומרא, ולכן גזרו] על טומאה שלא בשעת מלאכה [שיהא חיבור] משום טומאה שבשעת מלאכה, [ובכל אופן שנטמא חלק אחד, גם חלקו השני טמא]. ועל הזאה שבשעת מלאכה [שלא יהא חיבור] משום הזאה שלא בשעת מלאכה, [ולכן בכל אופן שהיזו על חלק אחד, אין חלקו השני נטהר].

יום שישי ל' ניסן תש"פ

שבת דף מט

וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה. התבאר בדף הקודם.

שנינו במשנה: ולא בתבן, ולא בזגין, ולא במוכין, ולא בעשבים, בזמן שהן לחין.

ספק: האם מדובר על לחות עצמית או שהם התרטבו ממשקים שנשפכו עליהם

איבעיא להו, לחין מחמת עצמן, או דילמא לחין מחמת דבר אחר [או שמא הם עצמם יבשים אלא שהם לחים ממשקים שנשפכו עליהם, (והם פחות מחממים)].

הצעת ראייה א': איך שייך שמוכין יהיו לחים מחמת עצמם

תא שמע, לא בתבן, ולא בזגים, ולא במוכין, ולא בעשבים, בזמן שהן לחין,

[ביאור הראיה:]: אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר, שפיר [טוב ומבואר, כיצד יתכן ש'מוכין' לחים, שהם התרטבו ממשקה שנשפך עליהם], אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן, מוכין, לחין מחמת עצמן, היכי משכחת לה [איך נמצא כזה אופן, הרי 'מוכין' (כגון צמר של בהמה) אינו דבר לח],

דחיית הראיה: יש 'מוכין' לחים מחמת עצמם

דוחה הגמרא: יתכן שמדובר במוכין ממרטא דביני אטמי [מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה, שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו].

[בדרך זו מבארת הגמרא גם את הברייתא דלהלן:]: והא דתני רבי אושעיא, טומנין בכסות יבשה, ובפירות יבשין, אבל לא בכסות לחה, ולא בפירות לחין, ויש להקשות: כסות לחה מחמת עצמה היכי משכחת לה. ויש לבאר: ממרטא דביני אטמי.

משנה

דברים שמוזר להטמין בהם בערב שבת שאינם מוסיפים הבל

טומנין בכסות, ובפירות [כגון חיטים וקטניות], בכנפי יונה [נוצות], ובנסורת של חרשים [פירורי עץ מניסור עצים], ובנעורת של פשתן דקה [פירורי פשתן, הנופלים מהפשתן כשפרידים אותו מהגבעולים ומסרקים אותו],

רבי יהודה אוסר בדקה, ומתיר בגסה [דברי רבי יהודה התבארו בגמרא].

גמרא

תפילין צריכים גוף נקי

אמר רבי ינאי: תפילין צריכין גוף נקי, כאלישע בעל כנפים.

מאי היא?

אביי אמר: שלא יפיח בהן [שמותר להניחם רק אם יכול להעמיד את עצמו בשעה שצריך להפיח].

רבא אמר שלא יישן בהן [שמותר להניחם רק אם יכול להיזהר שלא לישון בהם שמא יפיח או יראה קרי, אבל אם יכול להזהר שלא לישון בהן, יכול להניחם שכל הגופים נקיים בהפחה, שיכולין להעמיד עצמן שלא להפיח].

הטעם שאלישע נקרא 'בעל כנפים'

ואמאי קרי ליה בעל כנפים,

שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין, ינקרו את מוחו [שהמוח הוא תחת התפילין],

והיה אלישע מניחם, ויוצא לשוק,

ראהו קסדור [חייל שהיה ממונה על כך] אחד,

רץ אלישע מפניו, ורץ הקסדור אחריו, וכיון שהגיע הקסדור אצלו, נטלן אלישע מראשו, ואחזן בידו.

אמר לו הקסדור: מה זה בידך?

אמר לו אלישע: **כנפי יונה** [מפני שהמצוות מגינות על ישראל כמו הכנפיים שמגינות על היונה].

פשט אלישע את ידו, ונמצאו כנפי יונה.

לפיכך קורין אותו, 'אלישע בעל כנפים'.

[מדוע המשיל אלישע את התפילין בכנפי יונה ולא בעוף אחר:] **ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות?**

משום דאמתיל [שנמשלן] כנסת ישראל ליונה, שנאמר 'כנפי יונה נחפה בכסף' וגו'.

מה יונה כנפיה מגינות עליה מהצינה, ומעוף ואדם הבאים עליה שהיא נלחמת ומכה בראש כנפיה, [ודבר זה אינו מצוי בשאר עופות], אף ישראל מצות מגינות עליהן.

שנינו במשנה: טומנין בכסות, ובפירות, בכנפי יונה, ובנסורת של חרשים וכו', ובנעורת של פשתן דקה. רבי יהודה אוסר בדקה, ומתיר בגסה.

ביאור דברי רבי יהודה במשנה

איבעיא להו, רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי [האם דברי רבי יהודה נאמרו על נסורת של חרשין (וגם על נעורת של פשתן) שתנא קמא מתיר בין בגסה ובין בדקה, ורבי יהודה מתיר רק בגסה], או אנעורת של פשתן קאי [או שדברי רבי יהודה נאמרו על נעורת של פשתן, שתנא קמא מתיר בין בגסה ובין בדקה, ורבי יהודה מתיר רק בגסה, אבל בנסורת של חרשין גם רבי יהודה מתיר בין בדקה בין בגסה].

תא שמע, דתניא רבי יהודה אומר: נעורת של פשתן דקה, הרי הוא כזבל ומוסיף הבל, שמע מינה אנעורת של פשתן קאי.

שמע מינה.

משנה**מטמינים בעורות, ואינם מוקצה שראוי לשבת עליהם**

טומנין בערב שבת בשלחין [בעורות], מפני שאינם מוסיפות הבל, ומטלטלין אותן [בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן, שהם ראויים לשבת עליהם].

מטמינים בגיזי צמר, והם מוקצה שהם עומדות למלאכה

וכן טומנים בגיזי צמר, מפני שאינם מוסיפים הבל, ואין מטלטלין אותן [דמוקצות הן לטוות ולארוג].

כיצד הוא עושה [זה שטמן בהן, כיצד יטול קדרתו, הואיל ואסור לטלטל את הגיזי צמר, שהקדירה טמונה כולה בהן]?

היתר לטטול כיסוי הקדירה אף שיש עליו גיזי צמר

נוטל את הכסוי [של הקדירה שאינו מוקצה, שהרי יש עליו תורת כלי] והן [וגיזי הצמר] נופלות מהכיסוי, (אף שיש גיזי צמר על הכיסוי, המכסה לא נעשה בסיס לגיזי צמר, שאין הכיסוי עשוי אלא לכסות את הקדירה, ולא לצורך העמדת גיזי צמר עליו).

אם מוציא את הקדירה מתוך הקופסא שהיא מונחת בה

[דרכם היה להניח את הקדירה בתוך קופסא שיש בה גומא, והיו ממלאים את סביבות הקדירה בגיזי צמר, ונחלקו התנאים באיזה אופן יוציא מהקדירה בשבת:] רבי אלעזר בן עזריה אומר: קופה מטה על צדה ונוטל, לא יוציא את הקדירה מתוך הקופסא, אלא יטה את הקופסא כשהקדירה בתוכה, וכך יוציא את המאכל ממנה], שמא יטול את הקדירה מתוך הקופסא, ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך הגומא שהקדירה ישבה בה, ואינו יכול להחזיר [שאם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל את הגיזין שנפלו לתוך הגומא, לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה].

[דעה ב:]: וחכמים אומרים: נוטל ומחזיר [דעת חכמים תבואר להלן בגמרא].

גמרא

ספק: עורות של אומן שעומדות למכירה ואין יושבים עליהם, האם הם מוקצה

יטיב רבי יונתן בן עכנאי, ורבי יונתן בן אלעזר, ויטיב רבי חנינא בר חמא גבייהו, וקא מיבעיא להו, שלחין של בעל הבית תנן שמותר לטלטלן, שעורות אלו אינם עומדים למכירה, ואינו מקפיד אם הם יתכלו, וראויות הם לשבת עליהם, ולכן אינם מוקצה, אבל עורות של אומן שעומדים למכירה, כיון דקפיד עלייהו אם הם מתלכלים, ואינם עומדים לישיבה, לא מטלטלינן להו.

או דילמא של אומן תנן, וכל שכן של בעל הבית.

[דעה א': הם מוקצה]

אמר להו רבי יונתן בן אלעזר: מסתברא של בעל הבית תנן. אבל של אומן קפיד עלייהו.

[דעה ב': אינם מוקצה]

אמר להו רבי חנינא בר חמא: כך אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי, [עמוד ב] אבא שלחא הוה אבי, היה אומן לעבד עורות] ואמר בחול הביאו שלחין ונשב עליהן, הרי שאף מעבד עורות אינו מקפיד אם יושבים על העורות, ולכן אינם מוקצה.

קושיא על דעה א':

מיתיבי, נסרין של בעל הבית, מטלטלין אותן. ושל אומן, אין מטלטלין אותן.

ואם חישוב לתת עליהן פת לאורחין, בין כך ובין כך מטלטלין.

הרי מפורש שנסרים של בעל הבית הם מוקצה, ומכאן יש ללמוד גם לענין עורות של בעל הבית שהם מוקצה.

תשובה

עונה הגמרא: שאני נסרים דקפיד עלייהו [שמא יתקלקלו], ואין להקשות מנסרים לעורות, שיתכן שבעורות אין בעל הבית מקפיד אם יושבים עליהם שאינם מתקלקלים בכך.

הצעת ראייה כרעה ב':

תא שמע, עורות בין עבודין ובין שאין עבודין, מותר לטלטלן בשבת, מפני שאין מקפידים עליהם והרי הם ראויים לישיבה.

לא אמרו [לא הזכירו לחלק בין] עבודין לשאינם עבודים, אלא לענין טומאה בלבד [שעבודין מקבלין טומאה, ולא שאינן עבודין].

[ביאור הראייה:] והרי בתחילה אמרה הברייתא שמותר לטלטל עורות, מאי לאו [וכי אין כוונת הברייתא שמותר לטלטל עורות] לא שנא אם הם של בעל הבית, ולא שנא אם הם של אומן,

דחיית הראיה:

דוחה הגמרא: **לא**, אין הבריייתא מדברת על עורות של אומן. אלא רק על עורות של בעל הבית, שרק עליהם מותר לשבת בין אם עיבדו אותם ובין אם לא עיבדו אותם.

שואלת הגמרא: אם כן, אבל בעורות של אומן, מאי [מה דינם] אין מטלטלין אותם, אם עיבדו אותם, הרי מקפיד עליהם ואסור לטלטלם, אם כן קשה: אי הכי, הא דתני [אם כן, מה שהבריייתא ממשיכה ואומרת]: ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד, [מדוע המשנה מבארת חילוק בין עבדים לשאין עבדים רק בטומאה], והרי לפלוג וליתני בדידה [היה למשנה לבאר לגבי טלטול עורות בשבת בעורות של אומן שיש הבדל בין עבדים לשאינם עבדים, שמותר לטלטלם רק אם אינם עבדים שאין מקפיד עליהם, אבל אם מעובדים הרי הוא מקפיד עליהם ואסור לטלטלם, וכך היה לבריייתא לומר]: במה דברים אמורים [שמותר לטלטל עורות מעובדים] בשל בעל הבית, אבל בשל אומן [עורות של אומן] לא [אסור לטלטלם, אם עיבד אותם, כיון שהוא מקפיד עליהם].

עונה הגמרא: כולה בבעל הבית קמיירי [בריייתא זו דנה רק לגבי עורות של בעל הבית, ובה מחפשת הבריייתא לחלק בין עבודין לשאינם עבדים, ולכן הבריייתא לא מזכירה חילוק בין עבדים לשאינם עבדים בעורות של אומן, שאינו נושא הבריייתא].

[מחלוקת תנאים כעניין זה אם עורות של אומן הם מוקצה]

[דעה א':] כתנאי, עורות של בעל הבית, מטלטלין אותן. ושל אומן, אין מטלטלין אותן.

[דעה ב':] רבי יוסי אומר: אחד זה, ואחד זה, מטלטלין אותן.

הדור יתבי וקמיבעיא להו [עוד ישבו רבי יונתן בן עכינאי, ורבי יונתן בן אלעזר, ורבי חנינא בר חמא, והסתפקו],

הא דתנן, אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, כנגד מי?

דעה א': כנגד ל"ט מלאכות שהיו כמשכן

אמר להו רבי חנינא בר חמא: כנגד עבודות המשכן [ל"ט מלאכות שבת, היו צריכין למשכן, ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה].

דעה ב': כנגד ל"ט פעמים שכתוב בתורה מלאכה, או מלאכתו או מלאכת

אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר: כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא: כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה [שכתובים בכל התורה] ארבעים חסר אחת, והכי קאמר קרא (שמות כ) 'לא תעשה כל מלאכה' כמנין כל מלאכה שבתורה.

[ספק: האם פסוק 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו' הוא ממנין הל"ט פסוקים]

בעי רב יוסף: הפסוק שנאמר על יוסף 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ואין איש מאנשי הבית שם בבית: ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה', האם פסוק זה ממנינא הוא, או לא.

[בירור: והרי אפשר לספור כמה פעמים מוזכר מלאכה בתורה, ומה הספק:] **אמר ליה אביי: וליתי ספר תורה, ולימני, והרי מצינו במקום אחר שהביאו ספר תורה ומנו, שהרי: מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום, ומדוע גם כאן לא נביא ספר תורה ונמנה, אם פסוק זה בכלל הל"ט פעמים שכתוב מלאכה בתורה, או לא.**

[ביאור, הספק הוא איזה פסוק לא מונים:] **אמר ליה רב יוסף: כי קא מספקא לי, משום דכתיב לגבי מלאכת המשכן: 'והמלאכה היתה דים', ויחד עם פסוק זה יש ארבעים פעמים שכתוב בהם לשון מלאכה, והספק הוא אם פסוק זה שנאמר במלאכת המשכן, ממנינא הוא, [שהפסוק מדבר ממש על 'מלאכה', שהמלאכה שהיו עושין במשכן, היו עושין די, לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך, שהיו מרדדים את פחי הזהב לציפוי הקרשים או טווים את החוטים שבמשכן, די הצורך, לא פחות ולא יותר], והא [ולפי זה אין מונים את הפסוק שנאמר על יוסף 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו', שבפסוק זה אין הכונה למלאכה] **כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס** [שיש דעה הסוברת שיוסף נכנס הביתה לשכב עמה, אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו, ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד, רצונך שימחה שמך מביניהם], ולכן אין מונים פסוק זה.**

או דילמא 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו' ממנינא הוא [כדעה הסוברת שיוסף נכנס הביתה למלאכה ולא לשכב עמה], **והאי 'והמלאכה היתה דים' הכי קאמר, דשלים ליה עבידתא** [ולפי זה הפסוק שנאמר לגבי מלאכת המשכן, אין הכונה למלאכת עבודות המשכן ממש שהם היו די הצורך, אלא למלאכת ההבאה, שהביאו את התרומות למשכן די הצורך, וכיון שאין הכונה למלאכה ממש, אין זה נמנה בכלל מניין הפעמים שמוזכר בתורה מלאכה].

לאחר ביאור הספק, מסיימת הגמרא: **תיקו.**

ברייתא כדעה א': כנגד ל"ט מלאכות שהיו במשכן

תניא כמאן דאמר שמלאכות השבת הם כנגד עבודות המשכן, דתניא: אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן,

הם זרעו, ואתם לא תזרעו. הם קצרו, ואתם לא תקצרו. שבמשכן זרעו וקצרו סמנים לצבוע תכלת ועורות אילים, וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע.

הם העלו את הקרשים מקרקע רשות הרבים לעגלה [שהיא רשות היחיד, שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה], **ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.**

הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים.

הם הוציאו מעגלה לעגלה, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד.

[ביאור הברייתא:] **מרשות היחיד לרשות היחיד, מאי קא עביד?**

אביי ורבא דאמרי תרוויהו: ואיתימא רב אדא בר אהבה: מרשות היחיד לרשות היחיד

דרך רשות הרבים [שכאשר הוציאו מעגלה לעגלה ובין העגלות היה אויר, הרי זה הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים].

שנינו במשנה: בגיזי צמר, ואין מטלטלין אותן.

נוסח א' כמאמרו של רבא: גיזי צמר שמשתמש בהם אינם מוקצה

אמר רבא: לא שנו שהגיזים הם מוקצה, אלא שלא טמן בהן, אבל אם טמן בהן, מטלטלין אותן.

קרישאי על המאמר: כמשנה משמע שגם כשמשתמש בהם הם מוקצה

איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה [שאותו היום בא לבית מדרשו תחלה], לרבא, טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה

שבת קודש א' אייר תש"פ

שבת דף נ

נוטל את הכיסוי והן נופלות, הרי שאף גיזים שטמן בהם, הרי הם מוקצה.

נוסח ב' במאמרו של רבא: גיזי צמר שייחדן לעולם אינם מוקצה

עונה הגמרא: אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רבא: לא שנו שגיזי צמר הם מוקצה, אלא שלא יחדן להטמנה לעולם, אבל יחדן להטמנה, מטלטלין אותן.

איתמר נמי, כי אתא רבין [כאשר בא רבין מארץ ישראל], אמר רבי יעקב אמר רב אסי בן שאול אמר רבי: לא שנו, אלא שלא יחדן להטמנה, אבל יחדן להטמנה לעולם מטלטלין אותן.

יישוב נוסח א' במאמרו של רבא:

רבינא אומר: לעולם כדקאמר רבא, אם טמן בהן אפילו פעם אחת מותר לטלטלם, שהרי זה כאילו ייחדם לכך לעולם. ואין קושיא מהמשנה על רבא, שמה שאמרה המשנה שהגיזים הם מוקצה, אף אם הטמין בהם, **בשל הפתק שנו** [מדובר בגיזי צמר מתוך ערימה גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה, שבאופן זה, כל שלא ייחדם לעולם, בודאי עתיד להחזיר את הגיזים לערימה, ולא יחדן להטמנה, ולכן הם מוקצה].

תניא נמי הכי: גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן. ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מטלטלין אותן.

מחלוקת תנאים כיצד מבטלים 'שם' מוקצה מעצים העומדים להסקה

[דעה א, תנא קמא: צריך מעשה מוכיח: **תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב: חריות** [ענפים קשים] **של דקל, שגדרן** [שקצצם] **לעצים** [להשתמש בהם כעצים לתנור], **ונמלך עליהן לשיבה** [להשתמש בהם לצורך ישיבה על העצים], כדי שהם לא יהיו מוקצה, ויתבטל מהם 'שם' עצים העומדים להסקה, **צריך לקשר** [צריך לקושרם יחד מבעוד יום, כדי להוכיח שלישיבה הם עומדים. ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר, דלא הוי יחוד במחשבה].

[דעה ב': רשב"ג, אין צריך מעשה מוכיח, ודי במחשבה:] **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשר**, ואם חושב מבעוד יום להשתמש בהם לשיבה, בטל מהם שם מוקצה.

הוא [רבה בר בר חנה] **תני לה, והוא אמר לה, הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.**

מחלוקת אמוראים בעניין הנ"ל

[דעה א', צריך מעשה מוכיח (כתנא קמא):] **איתמר, רב אמר: קושר.**

[דעה ב': צריך מחשבה (כרשב"ג שאין צריך מעשה):] **ושמואל אמר: חושב.**

[דעה ג': די בשימוש מבעוד יום בלא מחשבה ובלא מעשה:] **ורב אסי אמר: יושב עליהן מבעוד יום, ובטל מהם 'שם' מוקצה, אף על פי שלא קושר, ואף על פי שלא חישב עליהן לישב למחר, שכיון שישב עליהם גילה בזה דעתו שהם עומדים לשיבה.**

בירוד: כדעת מי מהתנאים סובר רב אסי, ששימוש בלא ייחוד מועיל

מבררת הגמרא: בשלמא רב, הוא דאמר כתנא קמא.

ושמואל נמי, הוא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל.

אלא רב אסי, דאמר כמאן?

ביאור: דעת רב אסי כהתנא הסובר לעניין הוצאה ששימוש בפשתן הופך אותו לכגד אף בלא ייחוד

מבארת הגמרא: הוא דאמר כי האי תנא, דתניא: יוצאין לרשות הרבים בפקורין [בפשתן סרוק שנותנין על המכה] ובציפא [צמר מסורק הניתן על המכה] בזמן שצבען [בשמן] וכרכן במשיחה [שצבע את הפשתן או את הצמר, וכרך אותם על המכה בחוט], שגילה בזה דעתו שהם מיועדין להניחם על המכה כדי שלא ישרטו מלבושיו את מכתו, והרי הם ככגדו שמותר לאדם לצאת לבוש בבגדיו לרשות הרבים, ואינם כרפואה, שכשכורכים פשתן או צמר לרפואה אין צובעים אותם.

אבל אם לא צבען [בשמן] ולא כרכן במשיחה, אין יוצאין בהם [שבאופן זה הם לרפואה, ואינם מלבוש, אלא משאוי, ואין יוצאין בו לרשות הרבים],

ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום, אף על פי שלא צבע אותם, ולא כרכן במשיחה, מותר לצאת בהן, ששימוש בפועל הוא גילוי דעת מוכח שמשתמש בהם והם מלבוש שלו.

ורב אסי סובר כדעת תנא זו ששימוש בפועל הוא הוכחה לייעוד הדבר, ולכן ענפי דקל שהיו מיועדים להסקה וישב עליהם מבעוד יום, בטל מהם שם מוקצה, ומותר לטלטלם.

משנה נוספת שמכואר בה יסוד זה

אמר רב אשי: אף אנן נמי תנינא כרב אסי, הקש שעל גבי המטה [אם היה נתון קש על המטה, ולא היה מונח שם כדי לשכב עליו, ובא בשבת לשכב עליו], אם צריך לנענעו ולשוטחו בשבת על המיטה כדי שיוכל לשכב עליו ולא יהיה צבור במקום אחד, לא ינענעו בידו [שהקש הוא מוקצה, שהוא עומד לצורך עשיית טיט או להסקה], אבל מנענעו בגופו כלאחר יד.

אבל אם היה (עליו) מאכל בהמה [אם קש זה היה מיועד למאכל בהמה], או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום [ששכב על הקש מבעוד יום], מנענעו בידו, ואף על פי שלא יחדו לכך, ולא חישב עליו מבעוד יום, כיון שהשתמש בו בפועל, אינו מוקצה,

שמע מינה, הרי זו הוכחה כדעת רב אסי, ששימוש בפועל מבטל שם מוקצה מהדבר.

[מי הוא תנא קמא שאומר שצריך מעשה]

מבררת הגמרא: ומאן תנא [מי הוא התנא לעיל], דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל, וסובר שצריך לקשור, ולא די במחשבה בעלמא.

מבארת הגמרא: זו דעת רבי חנינא בן עקיבא.

דכי אתא רב דימי [שכאשר בא רב דימי מארץ ישראל] אמר זעירי אמר רבי חנינא: פעם

אחת הלך רבי חנינא בן עקיבא למקום אחד, ומצא חריות של דקל שגדרום [שקצצו אותם] לשום עצים [לצורך עצים לתנור] ואמר להם לתלמידיו: צאו וחשבו, כדי שנשב עליהן למחר.

ולא ידענא [ועל כך אמר זעירי: איני יודע] אי בית המשתה הוה [אם היתר זה שאפשר לבטל מוקצה במחשבה בעלמא, נאמר לצורך בית משתה של שמחת נישואין], אי בית האבל הוה [או לצורך מצוות ניחום אבלים].

מדייקת הגמרא: מדקאמר ממה שזעירי אמר: אי בית המשתה הוה, אי בית האבל הוה, משמע שהיתר זה הוא דוקא בבית האבל או בית המשתה דטרידי ולא יכלו לקשור מבעוד יום, ורק בזה הקילו בייחוד במחשבה בלא מעשה. אבל הכא [כאן, בשאר מקומות, שאין היתר מצד טרידי], אם קשר אותם מבעוד יום, אין [כן, מותר לטלטלם]. אבל אם לא קשר אותם, אלא רק חשב עליהם, לא [אסור לטלטלם].

אמר רב יהודה: מכניס אדם מלא קופתו [קופסא מלאה] עפר כדי לכסות בו צואה או רוק, ושופך את העפר בביתו על ארץ, שיהיה מוכן לו להשתמש בו, ועושה בה כל צרכו [ונוטלו תמיד לכל צרכיו].

דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה: והוא שיחד לו קרן זוית [היתר זה הוא רק אם ייחד מקום מסויים לעפר, שהרי הוא כמוכן ועומד לשימוש, אבל אם הניח את העפר באמצע ביתו למדרס רגלים, הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית, והרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו].

הצעה: ממאמר זה יש ראייה כדעת רשב"ג שאפשר לייחד מוקצה במחשבה בלא מעשה

אמרו רבנן קמיה דרב פפא: כמאן כרבנן שמעון בן גמליאל [שהתיר להשתמש בעפר, על ידי מחשבה בלא מעשה] דאי כרבנן האמרי בעינן מעשה [שהרי לרבנן באופן האמור, אסור להשתמש במוקצה, כיון שלא עשה מעשה מוכיח שהעפר עומד לעשות צרכיו]

דחיית ההצעה: בעפר לא שייך בו מעשה, ולכן אין צריך לייחדו כמעשה

אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבנן, עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה, אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה [דבר ששייך לעשות בו מעשה המוכיח, כגון בעצים, שאפשר לקושרם מבעוד יום], אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא [אבל עפר, שאין שייך לעשות בו מעשה, גם לדעת רבנן אין צריך לעשות בו מעשה המוכיח].

הצעה: התנאים שנחלקו בכרייתא לגבי צחצוח כלי כסף בשבת כחול, נחלקו במחלוקת הנ"ל אם צריך מעשה לייחוד דבר שאי אפשר לעשות בו מעשה (ביאור א' בכרייתא)

מבררת הגמרא: נימא כתנאי [נאמר שמה שאמר רב יהודה, שדבר שאינו בר מעשה, אין צריך לייחדו במעשה, הוא מחלוקת תנאים, שכך שנינו בכרייתא:]

בכל חפין [בכל דבר משפשפים] את הכלים [בשבת לצחצוח], חוץ מכלי כסף בגרתקון

[כמין עפר שגדל בחביות של יין, שהוא עיקר תיקון כלי כסף, וגורר אותו, שהכסף רך, והוא ממחק שהוא אב מלאכה]

ומשמע בברייתא: **הא נתר וחול מותר** לצחצח בו בשבת כלי כסף, כיון שאינו מגרר ומחק את הכלים.

והתניא [והרי שנינו בברייתא אחרת]: **נתר וחול, אסור** לצחצח בהם כלים.

[ביאור הצעת תליית העניין הנ"ל במחלוקת התנאים]: **מאי לאו, בהא קמיפלגי דמר סבר** [הברייתא שאוסרת להשתמש בנתר וחול, סוברת] **בעינן מעשה** [שכדי לבטל 'שם' מוקצה, צריך מעשה, ובחול לא שייך מעשה, ולכן אסור להשתמש בו], **ומר** [ומי שמתיר להשתמש בחול] **סבר לא בעינן מעשה**, ולכן אינו מוקצה.

דחיית ההצעה: שתי הברייתות בעניין שימוש בחול ונתר לצחצח כלי כסף בשבת, נחלקו במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון אם דבר שאין מתכוין מותר (ביאור כ' בברייתא)

לא, דכולי עלמא במידי דלאו בר מעשה **לא בעינן מעשה**, כמבואר לעיל בדברי רב יהודה.

ולא קשיא הסתירה הנ"ל בין הברייתות על שימוש בחול לצחצח כלי כסף, **(הא רבי יהודה הא רבי שמעון)**, **הא** [הדעה האוסרת סוברת] **כדעת רבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור**, ולכן כיון שלפעמים נתר וחול גורר ומחק את כלי הכסף, אסור לצחצח בהם את הכלים.

הא [מי שמתיר סבר] **כדעת רבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין, מותר**, ולכן מותר להשתמש גם בחול ונתר, אף שלפעמים הוא מגרר ומחק את הכלים, כיון שאינו מכוין לכך.

דחיית הביאור (ב): כסיפא מבואר שאסור להשתמש בנתר וחול לשער, שמא ישיר שערו, ואף שהוא דבר שאינו מכוין

דוחה הגמרא: **במאי אוקימתא להא דשרי כרבי שמעון**,

אימא סיפא, בהמשך הברייתא שמתירה לצחצח כלי כסף בשבת בחול ונתר, נאמר: **אבל לא יחוף בהם** [בנתר וחול, את] **שערו** בשבת, מפני שהוא משיר את השיער. **ואי** [ואם ברייתא זו היא דעת] **רבי שמעון**, הרי רבי שמעון **משרא קשרי** [מתיר זאת, כיון שהוא דבר שאין מכוין].

דתנן [עמוד ב] **נזיר חופף** [שהרי שנינו לגבי נזיר, שמותר לו לחפוף את שערו בנתר וחול], **ומפספס** [ומותר לו לסרק את שערותיו, לא במסרק, אלא באצבעות ידיו, שבאופן זה אינו ודאי שינשרו שערות מראשו, וכיון שאינו מכוין להשיר שערות מראשו, הרי זה מותר], **אבל לא סורק** [את שערותיו במסרק, כיון שהוא ודאי משיר שערות, באופן זה],

הרי מוכח שרבי שמעון מתיר לנזיר לחפוף שערותיו בנתר וחול, כיון שאינו ודאי שהוא משיר שער. ואם כן למה לגבי שבת, ברייתא זו לא מתירה לחפוף שערותיו בחול או בנתר, אלא מוכח שברייתא זו אינה דעת רבי שמעון.

ביאור (ג) כברייטא: התנאים נחלקו אם נתר וחול מגרר כלי כסף או לא

אלא הא והא [שתי הברייטות, שדנו לעניין צחצוח כלי כסף בשבת בנתר וחול] רבי יהודה היא, ותרני תנאי אליבא דרבי יהודה.

האי תנא אליבא דרבי יהודה [שאוסר להשתמש בנתר וחול לכלי כסף] סבר זימנין גריר, ור' יהודה הרי אמר דבר שאין מתכוין אסור.

והאי תנא אליבא דרבי יהודה [שמתיר להשתמש בנתר וחול לכלי כסף] סבר, לא גריר כלל, ואין כאן משום ממחק.

שואלת הגמרא: במאי אוקימתא כרבי יהודה, אימא סיפא: אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בנתר וחול, וקשה: הא מעבר שיער [הרי הוא מוריד שיער, ורבי יהודה אוסר דבר שאין מתכוין].

[תשובה א':] עונה הגמרא: איבעית אימא בקטן שאין לו זקן.

[תשובה ב':] ואיבעית אימא, באשה.

[תשובה ג':] ואיבעית אימא, בסריס.

דברים שרוחצים בהם אפילו בשבת שאינם משירים שער

אמר רב יהודה: עפר לבינתא [עפר של לבינה כתושה], שרי [מותר לחוף בו פניו בשבת, ואפילו מי שיש לו זקן].

אמר רב יוסף: כוספא דיסמין [פסולת של שומשמיין], שרי [מותר לחוף בה את הפנים בשבת].

אמר רבא: עפר פלפלי [שחיקת פלפלין], שרי [מותר לחוף בה את הפנים בשבת].

אמר רב ששת: ברדא, שרי [מותר לחוף בה את הפנים בשבת].

מאי ברדא?

דעה א: אמר רב יוסף: תילתא אהלא [שליש, אהל (מין שורש עשב)] ותילתא אסא [ושליש הדס] ותילתא סיגלי [ושליש מין עשב ששמו 'סיגל'].

דעה ב: אמר רב נחמיה בר יוסף: כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי [כל מקום שאין ב'ברדא' רוב אהל, מותר לחוף בה בשבת, ואפילו אם יש בה 'אהל' יותר משליש, שהאהל עשוי ללבן ולצחצח כבורית, ומשיר שיער].

פציעת זיתים בחול וכשבת

בעו מיניה מרב ששת, מהו לפצוע זיתים בשבת על הסלע, למתק מרירותם.

אמר להו רב ששת: וכי בחול מי התיירו.

קסבר משום הפסד אוכליין, שמפסיד בזה חלק מהזית.

מבררת הגמרא: לימא פליגא דשמואל [נאמר שרב ששת חולק על שמואל], דאמר שמואל: עושה אדם כל צורכו בפת [ואף מפרר אותה ונותנה בתבשיל רותח], ואין חוששים בזה להפסד אוכלים.

מבארת הגמרא: אמרי, פת, לא מאיסא על ידי שמתמשים בה לדברים אחרים. הני [אבל אלו הזיתים], מאיסי [נמאסים כשפוצעים אותם על הסלע, ולכן זה אסור].

מעשה באמוראים בעניין שימוש בכרדא

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי [ישבו יחד בשבת],

אייתו לקמיהו [הביאו לפניהם] ברדא,

אמימר ורב אשי משו [רחצו בו פניהם],

מר זוטרא לא משא,

אמרו ליה אמימר ורב אשי: לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת: ברדא שרי.

דעת מר זוטרא שאף בחול אסור לרחוץ עצמו בכרדא משום לא ילבש

אמר להו רב מרדכי: בר מיניה דמר [חוץ ממנו, ממר זוטרא, שאינו נמנע מלרחוץ בזה מצד שבת, שהוא משיר שער], דאפילו בחול נמי לא סבירא ליה [שלשיטתו גם ביום חול אסור לרחוץ עם דבר זה], שמר זוטרא סבר לה כי הא דתניא: מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו, בשביל צערו. אבל אם עושה כן בשביל ליפות עצמו, אסור, משום 'לא ילבש גבר שמלת אשה', וכן לרחוץ בכרדא אסור מטעם זה לשיטתו אפילו ביום חול.

דעת אמימר ורב אשי שלא חיששו לאיסור זה

הגמרא מבארת את הטעם שאמימר ורב אשי לא חשש שיש בזה איסור מצד 'לא תלבש': ואינהו כמאן סברוה, כי הא דתניא: רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום, בשביל [לכבוד] קונו,

משום שנאמר 'כל פעל ה' למענהו', הכל ברא לכבודו, שכשרוחץ פניו ידיו ורגליו מכבד את ה' כי הרי נאמר כי בצלם אלהים עשה וגו', ועוד דהרואה בריות נאות אומר 'ברוך שככה לו בעולמו'.

שנינו במשנה: רבי אלעזר בן עזריה אומר: קופה מטה על צדה ונוטל, שמא יטול וכו'. וחכמים אומרים: נוטל ומחזיר.

החזרת הקדירה כאשר נפלו גיזי צמר לתוך מקום מושב הקדירה

אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי (אמר רב): הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא [שנפלו הגיזין למקום מושב הקדירה], שאסור להחזיר [לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן, והם מוקצה].

שואלת על כך הגמרא ממשנתנו: תנן, וחכמים אומרים: נוטל ומחזיר. היכי דמי, אי

דלא נתקלקלה הגומא, שפיר קא אמרי רבנן [ומאי טעמא דר' אלעזר, הרי אינו מטלטל את הגיזים, ואיזה איסור יש בזה]. אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא, ומוכח שחכמים אוסרים אף באופן זה.

עונה הגמרא: לא. לעולם מדובר דלא נתקלקלה הגומא, והכא בחוששין קמיפלגי, מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא, ויבוא להחזיר את הגיזים שהם מוקצה. ומר סבר אין חוששין.

מאמר א': אם מותר להוציא בשבת עשב 'סליקוטא' שהניחווה בתוך כד עפר

אמר רב הונא: האי סליקוטא [מין עשב שהוא נאה למראה ולהריח, וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו], ואי מבעוד יום דצה [תחבה לתוך העפר], ולאחר מכן שלפה מהעפר, והדר דצה [ולאחר מכן חזר ותחבה בעפר], שריא [מותר לחזור וליטלה משם בשבת, ולהחזירה, שהרי הורחב מקום מושבה, והוחלק העפר שם מבעוד יום, ואינו מזיז עפר], ואי לאו, אסיר.

מאמר ב': אם מותר להוציא בשבת סכין שנעצוהו בין שורות לבנים

אמר שמואל: האי סכינא דביני אורבי [סכין שנועצים אותו בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר] דצה שלפה והדר דצה, שרי [מותר לחזור ולהוציאו ולהחזירו בשבת, שכבר הורחב שם המקום ואינו מטלטל בזה עפר]. ואי לאו, אסיר, כי נמצא שמטלטל בזה את העפר שבין הלבנים.

מאמר ג': אם מותר להוציא בשבת סכין שנעצוהו בין קנים

מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר: בגורדייתא דקני שפיר דמי [מותר לנעוץ סכין בין קנים של דקל שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה, ואין חוששין שמא יגרור את הקליפה של הקנים, והתחייב בזה משום ממחק].

קושיא על מאמר א'

אמר ליה רב מרדכי לרבא: מתיב רב קטינא תיובתא להנך רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור, והרי שנינו: הטומן לפת וצנונות תחת הגפן להשתמר בקרקע שכן דרכו, אם היה מקצת עליו מגולים אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת [התנאי של מקצת עלים מגולים נצרך לענין שבת, דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה, אלא אם כן מזיז העפר בידים].

הרי מוכח שמותר להוציא את הלפת אף שלא הכניסה והוציאה מבעוד יום, כיון שאינו מטלטל את העפר בידים, אלא באמצעות הלפת.

מסיימת הגמרא: תיובתא [אכן זו פירכא על המאמר הנ"ל].

מהדורה זו מת"יחדת בהגשת דברי הגמרא באופן שהלומד מקבל באופן ברור את ה"צורתא דשמעתתא", נושאי הסוגיא, השיטות והראיות.

בסיום הלימוד הסוגיא ברורה לפני הלומד, מסוכמת במוחו ובליבו.

הביאור ערוך באופן שהלומד "לומד" את הסוגיא ובכך קונה קנין בדף.

הכותרות לפני כל נושא והקיטוע לכל סוגיא מהווים תוספת בהירות כמאמר חז"ל "ליתן רווח בין פרשה לפרשה".

מעלות אלו יחד עם חדשנות ההגשה והאותיות המאירות הם האבן השואבת ללומדים חדשים גם ישנים לחיבור העמוק עם מהדורה זו.

להנצחת המהדורה, מסכת או חוברת 0533129507
a0533129507@gmail.com

9771565598004